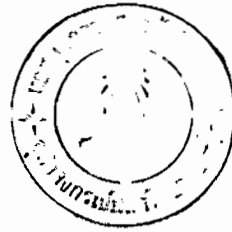

บทที่ ๑

บทนำ

ปัญหา

การวิจัยครั้งนี้ต้องการศึกษาการเกิดการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ในนักศึกษาหญิงตามเงื่อนไขของการจัดสภาพการณ์ที่แตกต่างกัน คือ สภาพการณ์ที่ประสบความสำเร็จเมื่อตอบถูก สภาพการณ์ที่ประสบความสำเร็จล้มเหลวเสมอไม่ว่าจะตอบอย่างไรก็ตาม สภาพการณ์ที่ประสบความสำเร็จเสมอไม่ว่าจะตอบอย่างไรก็ตาม และสภาพการณ์ควบคุม จะมีผลทำให้นักศึกษาหญิงในสภาพการณ์ที่ประสบความสำเร็จล้มเหลวเสมอไม่ว่าจะตอบอย่างไรก็ตาม เกิดการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ โดยที่นักศึกษาดังกล่าวมีความมั่นใจที่จะทำงานในช่วงหลังของการทดลองและทำคะแนนในแบบทดสอบช่วงหลังของการทดลองได้น้อยกว่านักศึกษาในการจัดสภาพการณ์อื่นที่เหลือหรือไม่

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มโนทัศน์ "การช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้" (Learned helplessness) พัฒนาขึ้นมาโดยนักจิตวิทยาคลินิกและจิตวิทยาการทดลองชื่อ ซีลิกแมน (Seligman) ในระยะแรก ซีลิกแมนทำการทดลองกับสัตว์ทดลองหลายครั้ง เช่น ให้สัตว์ทดลองอยู่ในกรงแล้วใช้ไฟฟ้าช็อต สัตว์ทดลองก็ไม่สามารถหนีไปไหนได้ ต่อมาก็ทำกรงให้สัตว์ทดลองมีโอกาสหนีจากการถูกไฟฟ้าช็อตได้ เพียงสัตว์ทดลองจะกระโดดจากส่วนหนึ่งของกรงไปยังอีกส่วนหนึ่งของกรง แต่ซีลิกแมนก็พบว่าสัตว์ทดลองที่เคยถูกไฟฟ้าช็อตแล้วหนีไม่ได้ก็เกิดการเรียนรู้ที่จะไม่หนีหรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การช่วยตนเองไม่ได้ ซีลิกแมนให้เหตุผลว่า การที่สัตว์ทดลองเรียนรู้ที่จะไม่หนีเป็นเพราะในตอนแรกสัตว์ทดลองเรียนรู้ว่าจะต้องถูกไฟฟ้าช็อตไม่ว่าจะอย่างไรก็ตามและการถูกไฟฟ้าช็อตก็เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้เลย เมื่อสัตว์เหล่านี้ถูกนำมาอยู่ในกรงที่อาจหนีการถูกไฟฟ้าช็อตได้ แรงจูงใจที่จะหนีและความสามารถในการเรียนรู้ก็ลดลง จึงส่งผลให้สัตว์ทดลองมีความสามารถด้อยลงที่จะเรียนรู้การหนีในกรงใหม่ ในทางกลับกัน ถ้านำสัตว์ที่ไม่เคยตกอยู่ในสภาพการณ์ที่ถูกไฟฟ้าช็อต

โดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้มาอยู่ในกรงที่อาจหลีกเลี่ยงไฟฟ้าช็อตได้ สัตว์เหล่านี้ก็เรียนรู้ได้ง่ายในการ หลีกเลี่ยงจากการถูกไฟฟ้าช็อต (Seligman & Maier 1967 : 1 - 9)]

ต่อมาซิกแมนนำโมเดลการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้มาทดลองในมนุษย์ โดยการให้ผู้ร่วมการทดลองบางคนแก้ปัญหาบางอย่างที่แก้ได้ แต่ให้ผู้ร่วมการทดลองบางคนแก้ปัญหา ที่แก้ไม่ได้ จากนั้นก็ให้แต่ละคนสร้างคำจากอักษรที่กำหนดให้ (Anagram) ผลปรากฏว่าผู้ร่วมการ ทดลองในกลุ่มที่เคยทำงานแก้ปัญหาไม่ได้มาก่อน สร้างคำจากตัวอักษรได้น้อยกว่าผู้ร่วมการทดลอง ในกลุ่มที่เคยทำงานแก้ปัญหาได้มาก่อน (Hiroto & Seligman 1975 : 311 - 327) [ผลการ ศึกษานี้สอดคล้องกับผลการวิจัยในสัตว์ทดลอง คือในตอนแรกสัตว์เรียนรู้ว่าตนไม่สามารถหนีการถูก ไฟฟ้าช็อตได้ และมนุษย์ก็เรียนรู้ว่าตนไม่อาจทำงานหรือแก้ปัญหาได้ ทั้งมนุษย์และสัตว์จึงไม่สามารถ ทำงานใหม่ให้เป็นผลสำเร็จ]

จากการวิจัยอีกหลายเรื่องก็ได้ผลยืนยันตามผลข้างต้น และยังพบอีกว่าถ้าผู้ร่วมการ ทดลองต้องทำงานที่แก้ปัญหาไม่ได้นานขึ้น การช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ก็จะยิ่งมีมาก ขึ้น ซึ่งแสดงออกมาในการทำงานอื่นให้ประสบความสำเร็จน้อยกว่าคนที่ต้องทำงานที่แก้ปัญหาไม่ได้ มานานน้อยกว่า (Roth & Kubal 1975 : 680 - 691)]

ในสังคมและชีวิตประจำวันสภาพการณ์ทำนองนี้อาจเกิดขึ้นได้มากมายในรูปแบบพฤติกรรม ต่าง ๆ กัน เช่น การประสบภาวะทางธรรมชาติบางอย่างของประชาชนแถบภาคอีสานที่ต้อง เผชิญความแห้งแล้ง ขาดน้ำและอาหารที่เพียงพอในการดำรงชีวิต ไม่ว่าเขาเหล่านั้นจะอดทน มานะพยายามอย่างไรก็ดูจะไม่มีผลในทางที่ดีขึ้นเท่าไรนัก ประชาชนยังต้องทนต่อความแห้งแล้งขาด อาหาร จะปลูกพืชพันธุ์ต่าง ๆ เช่น การปลูกข้าวหรือพืชไร่ก็ไม่ได้ผลคุ้มค่าเพียงพอ ปีแล้วปีเล่า ถึงแม้จะได้ผลผลิตมาบ้างในบางท้องที่ แต่ด้วยอำนาจการผูกขาดและกดขี่ราคาของพ่อค้าคนกลาง เกษตรกรไม่สามารถควบคุมราคาผลผลิตและปริมาณของผลผลิตของตนเองได้ ทุกอย่างอยู่ภายใต้ การควบคุมของพ่อค้าคนกลางที่จะกำหนดขึ้น สภาพการณ์เช่นนี้เอง เป็นส่วนหนึ่งที่ผลักดันให้ประชาชน ที่ตกอยู่ในสภาวะดังกล่าวเกิดการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ที่ว่า ไม่รู้จะทำอย่างไรได้ ท้อแท้ใจ หมดความมานะพยายาม รอคอยแต่ความช่วยเหลือจากภายนอกที่จะมาถึงในรูปแบบของ

การบริจาคต่าง ๆ กลายเป็นภาระของสังคมและประเทศชาติ

นอกจากนี้ยังมีเด็กบางคนที่ถูกพ่อแม่บังคับให้พัฒนาทักษะบางอย่างซึ่งตามพัฒนาการของเด็กอาจยังไม่พร้อมและไม่สามารถทำได้ แต่เพื่อให้เป็นไปตามความต้องการของผู้ใหญ่ ทำให้เด็กที่ตกอยู่ในสภาพการณ์นั้น ๆ เกิดการเรียนรู้ว่า ตนเองไม่สามารถทำสิ่งนั้นได้หรือเกิดการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ ซึ่งต่อมาภายหลัง เด็ก เหล่านี้ก็มีจะไม่ยอมทำพฤติกรรมนั้นอีกแม้ว่าพัฒนาการของเด็กจะเข้าอันวัยแล้วก็ตาม ในทำนองเดียวกันเด็ก เรียนที่ได้รับคำตำหนิจากครูผู้สอนเสมอ ๆ ว่าเป็นเด็กโง่ ปัญญาอ่อน ก็อาจเกิดการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ในเวลาต่อมา ซึ่งจะทำให้การเรียนรู้ประสบการณ์ในวิชาอื่น ๆ ค่อยลง เกิดปัญหาสอบตกซ้ำซ้อน การออกกลางคันทั้ง ๆ ที่เด็กคนนั้นอาจจะไม่มีความผิดปกติหรือความพิการทางสมองแต่อย่างใด นอกจากนี้ผลเสียที่เกิดขึ้นจากการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ยังอาจจะส่งผลต่อการเกิดปัญหาต่าง ๆ ที่ตามมา เช่น การโจรกรรม อาชญากรรม ปัญหาโสเภณี การทุจริต สภาพจิตใจแปรปรวน ปัญหาเศรษฐกิจ เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้เป็นอุปสรรคอย่างยิ่งในการพัฒนามนุษย์ ซึ่งเป็นทรัพยากรของประเทศที่สำคัญยิ่ง เพื่อให้ประเทศชาติ เจริญรุ่งเรือง ทั้งในด้านการศึกษา เศรษฐกิจและสังคม

จากการทดลองหลาย เรื่องซึ่งได้ผลที่สอดคล้องกัน ชี้ให้เห็นความสำคัญของการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ ทั้งในด้านสภาพจิตใจและอารมณ์ ตลอดจนสภาพของแรงจูงใจในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ของบุคคลอันเป็นพื้นฐานในการปรับตัวของบุคคลต่อสภาพแวดล้อมของสังคมและวิถีในการดำรงชีวิตที่เจริญรุ่งเรือง ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสิ่งสำคัญที่ควรกระทำอย่างยิ่ง คือ การศึกษาทดลอง เพื่อเปรียบเทียบการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ในกลุ่มตัวอย่างของคนไทย เพื่ออภิปรายผลที่เกิดขึ้น และเป็นแนวทางที่จะส่งเสริม ป้องกันและแก้ไขในการจัดประสบการณ์และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมให้แก่เยาวชน เพื่อการพัฒนาให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพมากที่สุดเท่าที่จะ เป็นไปได้แก่สังคมและประเทศชาติสืบไป

แนวความคิด ทฤษฎีพื้นฐานและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเกี่ยวกับการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ เป็นที่สนใจและศึกษากันอย่างกว้างขวางในหมู่นักจิตวิทยา ซึ่งต่างก็พยายามอธิบายถึงสาเหตุความเป็นมาของการเกิด การช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ และตัวแปรสำคัญ ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อช่วยให้เข้าใจเรื่องนี้ได้อย่างชัดเจน จากการพิจารณาลักษณะสำคัญของทฤษฎี เหล่านี้สามารถแบ่งออกได้เป็น ๔ ทฤษฎี คือ

ทฤษฎีการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้

ในระยะแรกเริ่ม ซิลิกแมน ได้ศึกษาการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้กับสัตว์ทดลอง เช่น สุนัข แมว หนูและปลา เป็นต้น โดยการใช้ไฟฟ้าช็อคโดยที่สัตว์ทดลองไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เพื่อศึกษาการตอบสนองของสัตว์ที่เกิดขึ้นจากการรับรู้ความเป็นอิสระระหว่างผลกรรมและการกระทำที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะใช้ความพยายามอย่างไรก็ตาม สัตว์นั้นก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงการถูกไฟฟ้าช็อคได้ ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๙๗๔ ฮิโรโต (Hiroto) ได้นำโมโนทัศน์การช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้มาทำการทดลองในมนุษย์ ซึ่งเป็นนักศึกษาอาสาสมัครของวิทยาลัยแห่งหนึ่ง โดยแบ่งนักศึกษาออกเป็น ๓ กลุ่ม นักศึกษากลุ่มแรกได้รับเสียงรบกวนโดยที่นักศึกษาสามารถปิดเสียงรบกวนนั้นได้โดยการกดปุ่ม ๔ ครั้ง อีกกลุ่มหนึ่งได้รับเสียงรบกวนโดยที่ไม่สามารถปิดหรือควบคุมเสียงนั้นได้เลย และกลุ่มสุดท้ายคือกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับเสียงรบกวนเลย หลังจากนั้นผู้วิจัยก็ทดสอบการปิดเสียงรบกวนโดยการใช้มือปิดกล่องบังคับเสียงได้ (Hand shuttle box) พบว่าในกลุ่มที่เคยปิดเสียงได้มาก่อนและกลุ่มควบคุมสามารถเรียนรู้วิธีปิดเสียงรบกวนได้ แต่กลุ่มที่ไม่สามารถควบคุมเสียงรบกวนได้มาก่อนนั้นไม่สามารถเรียนรู้ในการแก้สภาพการณ์นี้ได้ ในปี ค.ศ. ๑๙๗๕ ฮิโรโตและซิลิกแมน ได้ทำการทดลองโดยให้ผู้ร่วมการทดลองบางคนแก้ปัญหาบางอย่างที่แก้ได้ (Soluble problem) และผู้ร่วมการทดลองบางคนแก้ปัญหาที่แก้ไม่ได้ (Insoluble problem) จากนั้นก็ให้ผู้ร่วมการทดลองแต่ละคนสร้างคำจากตัวอักษรต่าง ๆ ที่กำหนดให้ (Anagram) ผลปรากฏว่า กลุ่มที่เคยทำงานที่แก้ปัญหามาได้มาก่อนสร้างคำจากตัวอักษรที่กำหนดให้ได้น้อยกว่ากลุ่มที่เคยทำงานที่แก้ปัญหามาได้มาก่อน

ซีลิกแมน (๑๙๗๔) ได้สรุปว่าการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ เกิดจากภาวะที่บุคคลรับรู้ ว่า ผลกรรมที่เกิดขึ้นเป็นอิสระจากการตอบสนองของตนเอง (Responses and outcomes are independent) ภาวะนี้จะส่งผลให้เกิดความค้อยต่าง ๆ คือ

๑. ความค้อยทางปัญญา (Cognitive Deficit) จะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลคาดหวังว่า ผลกรรมไม่สัมพันธ์กับการตอบสนองของตน ความสามารถในการเรียนรู้เรื่องอื่น ๆ ในอนาคตก็จะค้อยลง

๒. ความค้อยทางแรงจูงใจ (Motivational Deficit) การมีประสบการณ์ว่าการตอบสนองไม่สัมพันธ์กับผลกรรมมีผลทำให้บุคคลลดแรงจูงใจในกิจกรรมการตอบสนองในเวลาต่อมา

๓. ความค้อยทางอารมณ์ (Emotional Deficit) การมีประสบการณ์ว่าตนไม่สามารถควบคุมผลกรรมที่จะเกิดขึ้นได้ ทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกซึมเศร้า (depressed affect)

นอกจากนี้ซีลิกแมน (๑๙๗๔) ยังชี้ให้เห็นความสำคัญของการแผ่ขยายของการเกิดการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้จากสภาพการณ์หนึ่งไปสู่อีกสภาพการณ์หนึ่งนั้นว่าประกอบด้วยองค์ประกอบ ๒ ส่วนคือ

๑. ความคล้ายคลึงกันของสภาพการณ์ที่ทำให้เกิดการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้และสภาพการณ์อื่น ๆ หากสภาพการณ์ทั้งสองคล้ายคลึงกัน โอกาสที่จะช่วยตนเองไม่ได้จากการเรียนรู้จะแผ่ขยายมายังสภาพการณ์หลังก็มีสูง

๒. ความรุนแรงจากสภาพการณ์ที่ทำให้เกิดการช่วยตนเองไม่ได้มากจะทำให้เกิดการแผ่ขยายของการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ไปยังสภาพการณ์ที่ตามมามีความรุนแรงน้อยกว่า เช่น แม่ที่ลูก ๓ คนหนีออกจากบ้าน ย่อมเกิดผลการช่วยตนเองไม่ได้แผ่ขยายรุนแรงกว่าแม่อีกคนที่สัตว์เลี้ยงในบ้านหายไป เช่นเดียวกับการให้ผู้ร่วมการทดลองได้รับเสียงรบกวนที่มีความดัง ๘๐ เดซิเบลก่อนแล้วมาทำการทดสอบด้วยการสร้างคำจากตัวอักษร จะเห็นได้ว่าเป็นการแผ่ขยายของการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้จากสภาพการณ์ที่มีความรุนแรงมากกว่าไปน้อยกว่า (West & Wicklund 1980 : 260,262)

นอกจากนี้وبرามสันและคณะ ได้สรุปว่าขั้นตอนสำคัญในการเกิดการช่วยตนเองไม่ได้ที่ เกิดจากการเรียนรู้ตามลำดับดังนี้ (Abramson et al. 1978 : 52)

๑. การที่บุคคลรับรู้ว่าเป็นเป้าหมายที่เกิดขึ้นไม่สัมพันธ์กับการกระทำของตน (Objective noncontingency)
๒. การรับรู้ความไม่สัมพันธ์นั้นทั้งในปัจจุบันและอดีต (Perception of present and past noncontingency)
๓. การระบุเหตุของความไม่สัมพันธ์นั้นทั้งในปัจจุบันและอดีต (Attribution for present or past noncontingency)
๔. ความคาดหวังเกี่ยวกับความไม่สัมพันธ์กันในอนาคต (Expectation of future noncontingency)
๕. อาการช่วยตนเองไม่ได้ (Symtoms of helplessness)

จะเห็นได้ว่าการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้จะเกิดก็ต่อเมื่อบุคคลมีความ คาดหวังว่าการตอบสนองของตนจะไม่เกิดผลกรรมที่ตนต้องการ ดังนั้นตัวแปรที่อาจมาจำกัดการ เกิดความคาดหวังเกี่ยวกับความเป็นอิสระของการตอบสนองและการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจาก การเรียนรู้ (Miller & Norman 1979 : 97) ได้แก่

๑. ความคาดหวังเกี่ยวกับการตอบสนองและผลกรรมที่มีมาก่อน (Previous response outcome expectation) หมายถึง ความคาดหวังภายในที่มีผลโดยตรงกับการแสดง พฤติกรรมของอินทรีย์ในลำดับถัดมา ซึ่งเกิดความคาดหวังว่าในสภาพการณ์ใหม่นี้ การตอบสนองของ อินทรีย์ก็คงจะเป็นอิสระจากผลกรรมที่เคยประสบมาในอดีต ยิ่งถ้าอินทรีย์มีความคาดหวัง เกี่ยวกับการตอบสนองและผลกรรมที่เป็นอิสระจากกันในอดีตมากเท่าไร ก็จะทำให้อินทรีย์นั้นเกิดการช่วย ตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้มากยิ่งขึ้นในสภาพการณ์ใหม่

๒. การจำแนกระหว่างสภาพการณ์ (Discrimination between situation) คือ ความสามารถของอินทรีย์ในการที่จะจำแนกได้ว่าในแต่ละสภาพการณ์นั้นมีความแตกต่างกันอย่างไร ถ้าอินทรีย์รับรู้ว่ามีสภาพการณ์ใหม่นี้ไม่แตกต่างกันจากสภาพการณ์ที่เคยทำให้เกิดผลของความเป็นอิสระ จากการตอบสนองของตนแล้ว ก็จะทำให้อินทรีย์เกิดความคาดหวังเกี่ยวกับความเป็นอิสระของการ ตอบสนองของตนมากยิ่งขึ้น

ในปี ค.ศ. ๑๙๗๖ เบนสันและเคนเนลลี (Benson & Kenelly 1976 : 138 - 145) ได้ทำการทดลองเพื่อศึกษาว่า การช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้เกิดจากการรับรู้ความไม่สัมพันธ์ของผลกรรมที่เกิดขึ้นและการตอบสนองตามที่ซิกแมนได้กล่าวไว้ในตอนต้น หรือเกิดจากการรับรู้ความไม่สัมพันธ์ของผลกรรมที่ไม่น่าพึงปรารถนาที่เกิดขึ้นกับการตอบสนองเท่านั้นหรือไม่ โดยทำการทดลองกับนักศึกษาทั้งชายและหญิงจำนวน ๑๐๐ คน โดยแบ่งกลุ่มการทดลองออกเป็น ๔ กลุ่ม โดยการให้แก่วิธีต่าง ๆ ดังนี้ คือ

- กลุ่มที่ ๑ ให้แก่วิธีที่แก้ได้โดยการเฉลยว่าถูกผิดตามความเป็นจริง (Soluble response-contingent)
- กลุ่มที่ ๒ ให้แก่วิธีที่แก้ไม่ได้โดยการเฉลยว่าผิดในการตอบขึ้นสุดท้ายทุกข้อ โดยได้รับการเฉลยว่าถูกและผิดร้อยละ ๕๐ ในตอนแรก (Insoluble-aversive and response-noncontingent)
- กลุ่มที่ ๓ ให้แก่วิธีที่แก้ไม่ได้โดยการเฉลยว่าถูกทุกครั้ง (Insoluble always correct and response-noncontingent)
- กลุ่มที่ ๔ กลุ่มควบคุมโดยไม่ต้องแก่วิธี (Control group)

จากนั้นก็ทดสอบกลุ่มตัวอย่างด้วยการให้สร้างคำจากตัวอักษรที่กำหนดให้ ผลการวิจัยปรากฏว่า กลุ่มที่ ๒ สร้างคำได้น้อยกว่าทุกกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญ กลุ่มที่ ๑ สร้างคำได้มากกว่ากลุ่มที่ ๔ ในขณะที่กลุ่ม ๓ และ ๔ ไม่แตกต่างกัน

การวิจัยของเบนสันและเคนเนลลี สนับสนุนสมมุติฐานที่ว่า การรับรู้ความไม่สัมพันธ์ระหว่างการตอบสนองของบุคคลนั้นกับผลกรรมที่ไม่พึงปรารถนาเพียงอย่างเดียวเท่านั้นที่จะทำให้เกิดการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ ส่วนผลกรรมที่น่าปรารถนานั้นแม้ว่าจะเกิดเป็นอิสระจากการตอบสนองก็ตามก็ไม่ทำให้บุคคลนั้นเกิดการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ การวิจัยของโคลเลอร์และแคพเพลน (Koller & Kaplan 1978) ก็สนับสนุนประเด็นนี้

นอกจากนี้จากการศึกษาและวิจัยต่าง ๆ ก็แสดงว่านอกจากตัวแปรที่มาจากกิจกรรมเกิดความคาดหวัง เกี่ยวกับการตอบสนองของบุคคลว่าจะไม่เกิดผลกรรมตามที่บุคคลต้องการแล้ว ยังมีตัวแปรอื่น ๆ ที่มีความสำคัญต่อการเกิดการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ (Miller & Norman 1979 : 98 - 103) มีดังนี้

๑. ชุดของคำแนะนำ (Instructional set) คำแนะนำที่บอกว่า ผู้ทำการทดลอง เป็นผู้ควบคุมสิ่งเร้าที่ไม่น่าปรารถนา มีผลทำให้เกิดการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้มากกว่าคำแนะนำที่บอกว่าการ เกิดของสิ่งเร้าที่ไม่น่าปรารถนาขึ้นอยู่กับ การตอบสนองของผู้ร่วมการทดลองนั่นเอง

๒. ความสำคัญของงาน งานที่ผู้ร่วมการทดลองรับรู้ว่ามี ความสำคัญต่อตนเองมาก จะทำให้เกิดการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้มากกว่างานที่ผู้ร่วมทำการทดลองรับรู้ ว่าไม่สำคัญต่อตนเอง

๓. การระบุเกี่ยวกับผลงาน การระบุความล้มเหลวที่ไม่สามารถควบคุมได้ว่าการตอบสนองของตนจะทำให้เกิดผลกรรมที่พึงปรารถนานั้นว่า เป็น เพราะตนเองคือความสามารถ จะทำให้การช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ของบุคคลนั้นเกิดขึ้นมาก แต่ถ้าบุคคลระบุความล้มเหลวนั้นว่า เป็น เพราะสถานการณ์หรือความยากของงานก็จะทำให้การช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ของบุคคลนั้นเกิดขึ้นน้อย

๔. การส่งเสริม (Facilitation) การให้บุคคลได้รับประสบการณ์ที่มีผลกรรมเป็นอิสระจากการตอบสนองในระดับต่ำกลับจะเป็นการส่งเสริมให้การตอบสนองในเวลาต่อมาของบุคคลนั้นดีขึ้น แต่หากให้บุคคลได้รับประสบการณ์ที่มีผลกรรมเป็นอิสระจากการตอบสนองในระดับสูง ก็จะทำให้การตอบสนองในเวลาต่อมาของบุคคลนั้นเลวลง หรือเกิดการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้นั่นเอง สาเหตุสำคัญประการหนึ่งของการระบุเกี่ยวกับผลงานคือ ถ้าผู้รับการทดลองเข้าใจว่างานในลำดับถัดมาของการทดลองยิ่งง่ายลง ๆ แต่ตนก็ยังทำไม่ได้ การช่วยตนเองไม่ได้ก็จะเกิดขึ้น แต่ถ้าบุคคลเข้าใจว่างานในลำดับถัดมามีความยากขึ้น การทำไม่ได้นั้นจะไม่ทำให้เกิดการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ เพราะผู้ร่วมการทดลองคนนั้นจะระบุเหตุของการทำไม่ได้ของตนว่าเป็นเพราะงานยาก

๕. ความแตกต่างระหว่างบุคคล

๕.๑ พวกอัตลัทธิ (Internal locus of control) และพวกปรลัทธิ

(External locus of control) ซึ่งหมายถึงความเชื่อหรือการรับรู้ว่าผลการกระทำที่เกิดขึ้นนั้นขึ้นอยู่กับอิทธิพลของสิ่งใด ถ้าหากเป็นการรับรู้ว่าเป็นการรับรู้ว่าเป็นผลจากการกระทำของตนเอง ก็จะเป็นผู้ที่มีความเชื่อในอัตลัทธิ แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าหากรับรู้ว่าเป็นผลจากการกระทำที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากสิ่งอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากตนเอง ซึ่งได้แก่ บุคคลอื่น ๆ โชคชะตา ความบังเอิญ ฯลฯ ก็จะเป็นผู้ที่มีความเชื่อในปรลัทธิหรือมีความเชื่อในปรลัทธิ ดังนั้นพวกปรลัทธิจะเกิดความค้อยทางผลงานมากกว่าพวกอัตลัทธิ หลังจากที่ได้รับการจัดสภาพการณ์เพื่อให้เกิดการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ของการทดลองนั้น ๆ ตัวอย่างการทดลองที่จัดกระทำให้บุคคลเกิดความเชื่อแบบอัตลัทธิหรือปรลัทธิได้แก่ การศึกษาของกลาสส์และซิงเกอร์ (Glass and Singer 1972, quoted in Lefcourt 1980 : 211 - 212) ซึ่งทดลองโดยให้กลุ่มตัวอย่าง ๒ กลุ่มทำงาน ๒ ชนิดที่มีแบบแผนตายตัว และต้องใช้ความพยายามมากในการทำงานในห้องที่มีเสียงดังอีกทีที่อยู่ตลอดเวลา กลุ่มแรกจะได้รับการบอกให้ทราบว่าเขาสามารถหยุดเสียงรบกวนนั้นได้โดยการกดปุ่มที่อยู่ข้างเก้าอี้ของเขา ส่วนอีกกลุ่มนั้นไม่ได้รับคำบอกเล่าใด ๆ เกี่ยวกับปุ่มดังกล่าวเกี่ยวกับงานทั้ง ๒ ชนิดนั้น งานชนิดแรกคือ การกำหนดให้ผู้รับการทดลองลากเส้นไปตามรูปที่กำหนด โดยมีข้อแม้ว่า เส้นที่ลากทีหลังจะไปตัดเส้นที่ลากไว้ก่อนไม่ได้และห้ามยกปลายดินสอตามความเป็นจริงแล้วถ้าทำตามกติกาทั้ง ๒ ข้อข้างต้นย่อมต้องมีบางส่วนของรูปแบบที่ผู้ร่วมการทดลองไม่สามารถลากเส้นตามได้ ดังนั้น เมื่อประสบความสำเร็จ เหลวคราใดผู้ร่วมการทดลองก็จะได้รับอนุญาตให้เริ่มต้นใหม่ทุกครั้งทราบเท่าที่เขาต้องการ ส่วนในงานชิ้นหลังเป็นการให้ผู้ร่วมการทดลองอ่านทวนคำศัพท์ที่กำหนดให้อย่างรวดเร็ว พร้อมทั้งชี้ตำแหน่งที่สะกดผิดของคำนั้นด้วย ผลจากการทดลองแสดงว่า ผู้ร่วมการทดลองในกลุ่มที่ได้รับการบอกเกี่ยวกับการใช้ปุ่มควบคุมเสียงมีความพยายามในการทำงานชิ้นแรกมากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการบอกให้ทราบถึง ๔ เท่า ยิ่งกว่านั้นกลุ่มที่รู้เรื่องปุ่มยังสามารถชี้ตัวสะกดที่ผิดได้มากกว่าด้วย ทั้ง ๆ ที่ตามความจริงแล้วไม่มีผู้ร่วมการทดลองคนใดเลยที่ใช้ปุ่มควบคุมเสียงนั้น และในปี ค.ศ. ๑๙๗๔ ฮีโรโต (๑๙๗๔ : ๑๘๗ - ๑๘๖) ได้ให้ผู้ร่วมการทดลองตอบมาตรวัดความเชื่อในอัตลัทธิ-ปรลัทธิ จากนั้นก็บอก

กลุ่มทดลองกลุ่มหนึ่งให้ทราบว่าการศึกษาเสียงนั้นต้องใช้ทักษะ และบอกอีกกลุ่มว่าการศึกษาเสียงได้นั้นเป็นเรื่องของโอกาส และกลุ่มควบคุมไม่ได้รับเสียงรบกวน ผลการวิจัยแสดงว่าความเชื่อในอัตถิวิสัย-ประสิทธิ เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ นั่นคือกลุ่มที่มีความเชื่อในอัตถิวิสัยสามารถแสดงออกและเรียนรู้ในการศึกษาเสียงรบกวนได้ดีกว่ากลุ่มที่มีความเชื่อในประสิทธิ ทั้งนี้โรตเตอร์ (Rotter 1966 : 25) ได้สรุปเปรียบเทียบว่า บุคคลที่มีความเชื่อมั่นในอัตถิวิสัยมักจะมีลักษณะดังนี้ คือ

๑. มีความไว ความตื่นตัว และความพร้อมที่จะตอบสนองต่อสภาวะแวดล้อมที่จะเอื้ออำนวยหรือนำมาซึ่งความรู้ ข่าวสารที่จะเป็นคุณประโยชน์ต่อการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมในอนาคตของตนสูงกว่าบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในประสิทธิ
๒. พยายามหาทางปรับปรุงสภาวะของสิ่งแวดล้อมอยู่เสมอ
๓. ให้คุณค่าต่อการเสริมแรงที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากทักษะหรือความชำนาญสูงกว่าบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในประสิทธิ
๔. แสดงการต่อต้านสิ่งที่จะมามีอิทธิพลครอบงำตัว เขามากกว่าบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในประสิทธิ

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าในการทดลอง พวกประสิทธิมีแนวโน้มที่จะถูกกระตุ้นให้เกิดการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ได้ง่ายกว่าพวกอัตถิวิสัย

๔.๒ เพศ จากการศึกษาวิจัยในมนุษย์ ส่วนมากเพศมักจะเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีอิทธิพลที่ทำให้เกิดความแตกต่างทั้งจากสภาพร่างกายและจิตใจ ตลอดจนถึงสิ่งแวดล้อมทางสังคมต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะ เพศชายและ เพศหญิงมีความแตกต่างกันอยู่แล้วในด้านบุคลิกภาพตามธรรมชาติ เช่น เพศชายมีโครงสร้างที่แข็งแรงกว่าเพศหญิง ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ได้มีการกำหนดบทบาททางเพศ และความคาดหวังทางสังคมที่แตกต่างกันไปด้วย และในปี ค.ศ. ๑๙๗๖ เด็คและบิช (Dweck & Bush 1976) ได้ทดลองเพื่อศึกษาความแตกต่างระหว่างเพศจากการจัดสภาพการณ์ให้เกิดการช่วยตนเองไม่ได้ทั้งในเด็กและผู้ใหญ่เพื่อเปรียบเทียบผลดังกล่าว โดยใช้ผู้ทดลองทั้งเพศชายและเพศหญิง เพื่อไม่ให้มีความแตกต่างที่เกิดขึ้นจากเพศของผู้ทำการทดลอง ผู้ร่วมการทดลองถูกแบ่งเป็น เพศชายและหญิง โดยการแนะนำว่าผู้ทดลองทุกคน (ไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชาย

อายุน้อยหรือสูงอายุก็ตาม) เป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญสูงมากเท่าเทียมกันในงานที่ผู้ร่วมการทดลองจะทำต่อไป หลังจากที่ได้รับการจัดสภาพการณ์ให้เกิดการเรียนรู้ที่จะช่วยตนเองไม่ได้ แล้วก็ให้ผู้ร่วมการทดลองตอบแบบสอบถามในการระบุเหตุที่เกิดการเรียนรู้ที่จะช่วยตนเองไม่ได้ ช่างต้นว่าเป็นเพราะอะไร จากนั้นก็ให้ผู้ร่วมการทดลองแก้ปัญหา ซึ่งผลการวิจัยยังไม่สามารถสรุปอย่างชัดเจนว่าแตกต่างกัน แต่ก็ปรากฏว่ามีแนวโน้มที่เพศหญิงจะเกิดการช่วยตนเองไม่ได้มากกว่าในเพศชาย และในปี ค.ศ. ๑๙๗๘ เด็คและคณะ (Dweck, Davidson, Nelson & Enna 1978) ได้ทดลองซ้ำเพื่อศึกษาผลที่เกิดจากตัวแปรทางสังคมบางประการที่มีอิทธิพลเข้ามาเกี่ยวข้องกับตัว เช่น การสั่งสอน การกำหนดค่านิยม และการกำหนดบทบาททางเพศในเด็กโดยครูผู้สอน การวิจัยในครั้งนี้ได้ผลว่า เพศหญิงเกิดการช่วยตนเองไม่ได้มากกว่าเพศชาย ผลนี้เป็นไปในทำนองเดียวกับที่มิลเลอร์และนอร์แมนได้กล่าวไว้ในปี ค.ศ. ๑๙๗๔ (Miller & Norman, 1979) และในปีต่อมา เด็คและคณะ (Dweck, Goetz & Strauss 1980) ได้ทดลองซ้ำในเด็กชั้นประถมอีกเช่นกัน การวิจัยครั้งนั้นนอกจากจะแสดงว่าเพศหญิงเกิดการช่วยตนเองไม่ได้จากการเรียนรู้มากกว่าเพศชายแล้ว ยังปรากฏอีกว่าเพศชายมีการระบุเหตุของความล้มเหลวไปยังการขาดความพยายามมากกว่าในขณะที่เพศหญิงระบุเหตุของความล้มเหลวว่าเป็นเพราะตนเองไม่มีความสามารถ ซึ่งผลจากการระบุเหตุดังกล่าวนี้จะยิ่งทำให้เพศหญิงมีการเชื่อมโยงหรือแผ่ขยายการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ไปยังสภาพการณ์อื่น ๆ ได้มากกว่าเพศชายอีกด้วย

จากงานวิจัยดังกล่าวพอที่จะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นอิทธิพลของตัวแปรเพศต่อการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ว่า เพศหญิงจะเกิดการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้มากกว่าเพศชาย

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา (Bandura)

พฤติกรรมของมนุษย์นอกเหนือจากกิริยาสะท้อนเบื้องต้นแล้ว เป็นผลมาจากการเรียนรู้ทางสังคม โดยผ่านทางประสบการณ์ตรงหรือประสบการณ์อ้อมอื่น ๆ (แบนดูรา ๑๙๗๗ : ๑๖) การเรียนรู้ทางสังคมไม่ว่าจะเกิดขึ้นโดยวิธีใดแล้วแต่มีรากฐานมาจากการประสบความสำเร็จในกระบวนการทางปัญญาทั้งสิ้น กระบวนการทางปัญญาที่กล่าวถึงนี้ประกอบด้วย การคาดหวัง

เกี่ยวกับความสามารถของคนที่จะกระทำพฤติกรรมหนึ่ง ๆ (Efficacy expectation) และ ความคาดหวังผลกรรมที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำพฤติกรรมนั้น (Outcome expectation) ความแรงของความคาดหวังทั้งสองด้านดังกล่าวทำให้บุคคลเกิดความเชื่อมั่นและพยายามอย่างที่สุดให้ได้ในสิ่งที่ตนต้องการ แต่ถ้าบุคคลเชื่อว่าตนไม่สามารถทำได้หรือทำได้แต่จะไม่เกิดผลกรรม ตามที่คาดหวังก็จะเกิดความท้อถอย ขาดความพยายาม ความรู้สึกนี้จะคงอยู่ตราบ เท่าที่บุคคล ยังประสบสถานการณ์เช่นนั้น

ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนมี ๔ ประการ คือ

๑. ความสำเร็จในการทำงาน (Performance accomplishments) คือ ความสำเร็จหรือความล้มเหลวที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ตรงของบุคคล ถ้าบุคคลนั้นทำงานหนึ่ง ประสบความสำเร็จอยู่เสมอ ๆ ก็จะเป็นแรงเสริมให้บุคคลนั้นเกิดความมั่นใจ มานะพยายาม ในการที่จะทำงานนั้นต่อไปให้ประสบความสำเร็จเช่นกัน ในทางตรงข้ามบุคคลที่ประสบแต่ความล้มเหลวก็จะยิ่งท้อถอย หมกกำลังใจและเชื่อมโยงความรู้สึกนึกคิดนี้ไปสู่สภาพการณ์อื่น ๆ ด้วย
๒. การได้เห็นประสบการณ์ของผู้อื่น (Vicarious experiences) การคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนอาจเกิดจากการที่บุคคลได้สังเกตเห็นบุคคลอื่นได้รับความสำเร็จจากการกระทำพฤติกรรมนั้น ๆ ทำให้บุคคลนั้นเกิดความพยายามเลียนแบบวิธีการต่าง ๆ ตามตัวแบบที่ตนสังเกต เพื่อให้ได้ความสำเร็จตามที่ตนเองต้องการ
๓. การพูดชักจูงของผู้อื่น (Verbal persuasion) เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคล เพราะสามารถใช้และสื่อความหมายได้ง่าย เช่น การแนะนำชักชวนให้เกิดความเชื่อว่าบุคคลนั้นมีความสามารถที่จะประสบความสำเร็จในการกระทำพฤติกรรมหนึ่ง ได้อย่างแน่นอน เป็นการพูดชักจูงทำให้บุคคลเกิดความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น ลดความวิตกกังวลต่อความล้มเหลวในอดีต และเป็นการให้กำลังใจเพื่อทำให้บุคคลนั้นเกิดความคาดหวังมากยิ่งขึ้นว่าตนสามารถกระทำพฤติกรรมนั้นได้
๔. ความตื่นตัวทางอารมณ์ (Emotional arousal) จะมีอิทธิพลมากต่อการคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตน เมื่อบุคคลอยู่ในสภาวะอารมณ์ที่น่าสพึงกลัว ตามปกติผู้คนรับรู้สภาวะอารมณ์ของตนโดยส่วนหนึ่งอนุมานจากความตื่นตัวทางสรีระ 'ความตื่นตัวนี้จะทำให้

บุคคลรับรู้ว่าคุณมีความวิตกกังวลหรือไม่ หากบุคคลรับรู้ว่าคุณมีความวิตกกังวลในระดับสูง บุคคลจะมีความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนในระดับต่ำ ความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนจะมีได้เมื่อบุคคลไม่มีความวิตกกังวลมากจนเกินไป (แบนดูรา ๑๙๗๗ : ๗๖ - ๘๒)

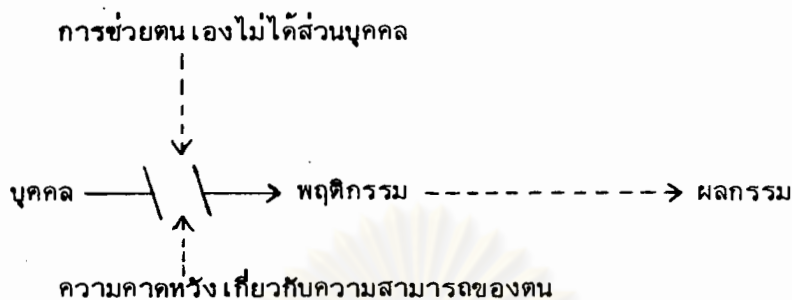
แบนดูรา (๑๙๗๗ : ๘๕) สรุปว่า อิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีต่อความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตน แบ่งออกเป็นมิติต่าง ๆ คือ

๑. ความมากน้อย (Magnitude) ของความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนเองจะแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลในการที่จะกระทำพฤติกรรมหนึ่ง หรือแตกต่างกันในบุคคลเดียวกันที่ต้องกระทำพฤติกรรมที่มีความยากง่ายแตกต่างกัน

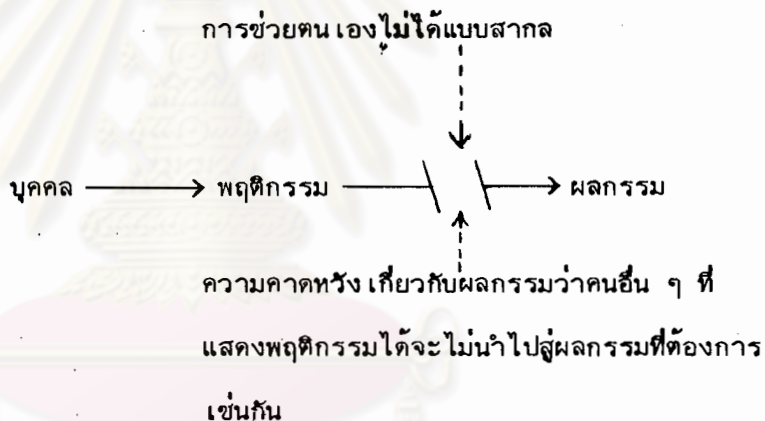
๒. การแผ่ขยาย (Generality) ความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนอาจจะแผ่ขยายไปสู่สถานการณ์อื่น ๆ ในปริมาณที่แตกต่างกันได้

๓. ความแรง (Strength) ของความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตน หากความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนมีความแรงต่ำ การมีประสบการณ์ที่ไม่สอดคล้องกับความคาดหวังนั้นจะทำให้ความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนยิ่งลดลงไป แต่ถ้าบุคคลมีความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนที่มีความแรงสูง บุคคลก็จะยิ่งมีความบากบั่น มานะพยายามมาก แม้ว่าจะได้รับประสบการณ์ที่ไม่สอดคล้องกับความคาดหวังบ้างก็ตาม

นักทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมมีความเห็นว่า การช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ นั้นจะเกิด เมื่อบุคคลมีความคาดหวังว่าตนขาดความสามารถที่จะทำพฤติกรรมนั้น เรียกว่าการช่วยตนเองไม่ได้ส่วนบุคคล (Personal helplessness) แต่หากบุคคลเชื่อว่าการกระทำของตนและการกระทำของคนอื่น ๆ ที่คล้ายกับตนก็ไม่สามารถควบคุมผลรวมที่ต้องการได้เช่นกัน บุคคลก็จะรับรู้ว่าเป็นการช่วยตนเองไม่ได้แบบสากล (Universal helplessness) ดังแสดงในภาพที่ ๑ และ ๒ ตามลำดับ (แบนดูรา ๑๙๗๗ : ๗๘ - ๘๕)

ภาพที่ ๑ แผนผังแสดงการเกิดการช่วยตนเองไม่ได้ส่วนบุคคลตามแนวทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

ภาพที่ ๒ แผนผังแสดงการเกิดการช่วยตนเองไม่ได้แบบสากลตามแนวทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

"ทฤษฎีสองกระบวนการควบคุม" ของโคลเลอร์และแคพเพลน (Two-Process Theory)

โคลเลอร์และแคพเพลน (Koller & Kaplan 1978) ชี้ให้เห็นถึงน้ำหนักและความสำคัญที่เท่ากันของตัวแปร ๒ ตัวที่จะทำให้เกิดการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้กล่าวคือ

๑. รูปแบบของแรงจูงใจ (Motivational models) เป็นแรงจูงใจทางบวกหรือลบที่เกิดขึ้นในบุคคลต่อพฤติกรรมหรือสภาพการณ์นั้น ๆ
๒. รูปแบบของข้อมูลทางปัญญา (Informational models) เป็นข้อมูลเกี่ยวกับข้อเท็จจริง สาเหตุและความสัมพันธ์ระหว่างการตอบสนองของบุคคลและผลกรรมที่เกิดขึ้นในสภาพการณ์ต่าง ๆ

การที่บุคคลได้รับประสบการณ์ที่ทำให้เกิดความคาดหวังว่าตนสามารถควบคุมผลกรรมที่เกิดขึ้นโดยการกระทำของตนเอง ทำให้บุคคลได้รับแรงจูงใจในรูปของแรงเสริมทางบวกที่จะควบคุมสภาพการณ์ต่อไป ในทางตรงข้ามบุคคลที่ได้รับประสบการณ์ที่ทำให้เกิดความคาดหวังว่าตนไม่สามารถควบคุมผลกรรมที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเองได้ ทำให้บุคคลนั้นลดแรงจูงใจที่จะควบคุมสภาพการณ์ต่อไป ทำนองเดียวกันการที่บุคคลได้รับประสบการณ์ข่าวสารหรือข้อมูลที่แสดงความไม่สัมพันธ์กันระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองของบุคคลจะทำให้บุคคลได้รับข้อมูลทางปัญญาที่มาลดความพยายามในการแก้ปัญหาหรือสภาพการณ์นั้น ๆ ได้

ดังนั้นในทฤษฎีนี้จึงอธิบายและให้เหตุผลที่จะให้น้ำหนักความสำคัญขององค์ประกอบในทั้งสองกระบวนการนี้เท่ากัน ซึ่งผู้เสนอทฤษฎีนี้ได้ตั้งข้อสมมุติฐานว่าองค์ประกอบทั้ง ๒ จะก่อให้เกิดผลทางการส่งเสริม (facilitation) หรือการลดลง (deterioration) ของการทำงานในช่วงต่อไป

โคลเลอร์และแคพแพลน สรุพบว่า การที่บุคคลประสบผลกรรมที่ไม่ขึ้นกับการกระทำของตน (Noncontingent feedback) จะทำให้บุคคลมีความสามารถในการเรียนรู้การทำงานลดลงหรืออีกนัยหนึ่งก็คือเกิดการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ที่ตนเอง

เพื่อทดสอบทฤษฎีสองกระบวนการควบคุม โคลเลอร์และแคพแพลน ได้ทดลองโดยแบ่งผู้เข้าร่วมการทดลองเป็น ๔ กลุ่มหลัก คือ

๑. กลุ่มที่ประสบความสำเร็จตามการกระทำ (Contingent feedback group)
๒. กลุ่มที่ประสบความสำเร็จตามผลของกลุ่มที่ ๑ ที่ได้รับ (Yoked to contingent group)
๓. กลุ่มที่ประสบความสำเร็จ เสมอไม่ว่าจะทำอย่างไรก็ตาม (Noncontingent success group)
๔. กลุ่มที่ประสบความล้มเหลว เสมอไม่ว่าจะทำอย่างไรก็ตาม (Noncontingent failure group)

แล้วให้ผู้ร่วมการทดลองตอบปัญหาแต่ละข้อตาม เวลาที่กำหนดให้แล้ว เฉลยคำตอบถูก จะมีไฟสีเขียวปรากฏ คำตอบผิดก็เป็นไฟสีแดง จากการจัดสภาพการณ์ตามเงื่อนไขที่กำหนดให้ ทำให้กลุ่มที่ ๑ ได้รับข้อมูลทางปัญหาในการตอบปัญหาหรือคำเฉลยว่าถูกหรือผิดที่ถูกต้อง และมีแรงจูงใจที่จะคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนในการตอบถูกต่อไป ส่วนกลุ่มที่ ๒, ๓ และ ๔ ต่างก็ไม่ได้รับข้อมูลทางปัญหาที่ถูกต้องทั้ง ๓ กลุ่ม กลุ่มที่ ๒ และ ๔ ไม่เกิดแรงจูงใจที่จะคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนในการตอบถูก เพราะในสองกลุ่มนี้ผลกรรมที่เกิดขึ้นไม่ได้ขึ้นกับการกระทำของตนเลย ในขณะที่กลุ่มที่ ๓ เกิดแรงจูงใจที่จะคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถในการตอบถูกของตนต่อไป เพราะตนเคยประสบความสำเร็จมาแล้วโดยสม่ำเสมอ ทำให้ทำนายผลตามทฤษฎีสองกระบวนการควบคู่ได้ว่า กลุ่มที่ ๑ ซึ่งได้รับทั้งข้อมูลทางปัญหาที่ถูกต้องและมีแรงจูงใจในความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนจะไม่เกิดการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ กลุ่มที่ ๒ และ ๔ ซึ่งไม่เกิดแรงจูงใจความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตน และไม่ได้รับข้อมูลทางปัญหาที่ถูกต้องจะเกิดการช่วยตนเองไม่ได้จากการเรียนรู้ ส่วนในกลุ่มที่ ๓ เกิดแรงจูงใจความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตน แต่การขาดข้อมูลทางปัญหาที่ถูกต้องเพียงองค์ประกอบเดียวจึงไม่ทำให้ผู้ร่วมการทดลองในกลุ่มนี้เกิดการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ ผลการวิจัยปรากฏว่าสนับสนุนทฤษฎีดังกล่าวทั้งสี่สภาพการณ์

ทฤษฎีการต้านทานทางจิตหรือทฤษฎีปฏิกิริยาทางจิต (Psychological Reactance Theory)

แจ๊ค เบรห์ม (Jack Brehm 1966) ผู้นำคนหนึ่งของทฤษฎีการต้านทานทางจิตเห็นว่า เมื่อบุคคลถูกขู่ว่าจะถูกจำกัด เสรีภาพที่จะกระทำ คิด หรือรู้สึกในสิ่งที่เขาต้องการ หรือถูกจำกัด เสรีภาพจริง ๆ แล้ว การถูกขู่หรือการจำกัดเสรีภาพนี้จะกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจอย่างหนึ่งขึ้นมา เรียกว่า การต้านทานทางจิต (Psychological reactance) การต้านทานทางจิตนี้จะจูงใจให้บุคคลพยายามทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้ได้ เสรีภาพของตนกลับคืนมา

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการต้านทานทางจิต

๑. ความไม่สมเหตุสมผลของการจำกัด เสรีภาพ

การจะกระตุ้นให้คนเกิดความต้านทานทางจิตได้จะต้องทำให้บุคคลนั้นรับรู้ว่าเขาไม่มีเสรีภาพที่จะคิดหรือทำบางสิ่งบางอย่างที่เขาเคยทำได้มาก่อน และบุคคลจะต้องรับรู้ว่าการมาจำกัด เสรีภาพนั้น ๆ เป็นการไม่สมเหตุสมผล เช่น สามีภรรยาคนหนึ่งชอบสูบบุหรี่ทั้งคู่ สามีภรรยาผู้นี้เข้าไปรับประทานอาหารในภัตตาคารแห่งหนึ่ง แล้วคนเสิร์ฟอาหารมาบอกว่าอย่าสูบบุหรี่ เพราะเขาไม่ชอบควันบุหรี่ การห้ามสูบบุหรี่ของคนเสิร์ฟอาหารดูจะมีเหตุผลไม่เพียงพอสำหรับสามีภรรยาผู้นี้ ก็จะก่อให้เกิดการต้านทานจากสามีภรรยาผู้นี้ ในทางตรงกันข้ามหากคนเสิร์ฟอาหารบอกสามีภรรยาผู้นี้ไม่ให้สูบบุหรี่ เพราะโต๊ะที่สามีภรรยาผู้นี้ไปนั่งอยู่เป็นโต๊ะที่อยู่ในบริเวณห้ามสูบบุหรี่ของภัตตาคาร สามีภรรยาผู้นี้ก็คิดว่าการเตือนของคนเสิร์ฟมีเหตุผลเพียงพอที่จะไม่มีการต้านทานทางจิตต่อการเตือนนี้มากนัก

๒. ความสำคัญของ เสรีภาพที่ถูกจำกัด

เสรีภาพที่ถูกจำกัดไปมีความสำคัญต่อบุคคลเพียงไร การต้านทานต่อการจำกัด เสรีภาพนั้น ๆ ก็จะมีมากขึ้นเท่านั้น เช่น สามีภรรยาอีกคู่หนึ่งเข้าไปรับประทานอาหารในภัตตาคารสามีเป็นคนสูบบุหรี่จัด แต่ภรรยาสูบไม่มากนัก เมื่อนั่งที่โต๊ะแล้วคนที่นั่งโต๊ะข้าง ๆ มาขอร้องว่าอย่าสูบบุหรี่ เพราะเขาทนควันบุหรี่ไม่ได้ การสูบบุหรี่ที่โต๊ะอาหารนี้เป็นพฤติกรรมที่เป็น เสรีภาพของสามีภรรยาผู้นี้ เพราะภัตตาคารก็ไม่ได้ห้ามการสูบบุหรี่ แต่ในสามีภรรยาผู้นี้ สามีจะมีการต้านทานต่อการขอร้องมากกว่าภรรยา

๓. ความมั่นใจว่าคุณคมี เสรีภาพในเรื่องที่ถูกจำกัด เสรีภาพ

การต้านทานทางจิตจะเกิดขึ้นมากหากบุคคลที่ถูกจำกัด เสรีภาพมีความมั่นใจสูงว่าตนมีเสรีภาพในเรื่องนั้น แต่หากบุคคลที่ถูกจำกัด เสรีภาพมีความมั่นใจต่ำว่าตนมี เสรีภาพในเรื่องนั้น บุคคลก็จะเกิดการต้านทานทางจิตน้อย ตัวอย่างในประเด็นนี้ได้แก่ หญิงไทยที่ยังคงมีความเชื่อว่าตนมีเสรีภาพน้อยในการเลือกคู่ครองด้วยตนเอง ดังนั้นหากพ่อแม่เลือกให้ใครมาเป็นคู่ครอง ผู้หญิงคนนั้นก็ จะเกิดการต้านทานทางจิตน้อย ในทางกลับกัน ผู้หญิงสมัยปัจจุบันบางคนที่มีความเชื่อว่าตนมี เสรีภาพในการเลือกคู่ครอง หากผู้หญิงเหล่านี้ถูกบังคับให้แต่งงานกับผู้ชายในลักษณะคลุมถุงชนก็จะเกิดการต้านทานทางจิตในระดับสูง

๔. ความมากน้อยของการจำกัด เสรีภาพ

การจำกัด เสรีภาพมีมากน้อยเพียงไรจะ เป็นการกระตุ้นให้เกิดการต้านทานทางจิต มากน้อยเพียงนั้น เช่น ผู้ใหญ่ห้าม เด็กทำบางสิ่งบางอย่าง ถ้ายิ่งห้ามมากเท่าไร เด็กก็จะเกิดการ ต้านทานทางจิตมากขึ้นเท่านั้น แต่ถ้าห้ามน้อยเด็กก็จะเกิดการต้านทานน้อย หรือหากสามัภรรยา ข้างต้นถูกขอร้องให้งดสูบบุหรี่เพียง ๕ นาทีเพราะผู้ขอร้องกำลังจะออกจากภัตตาคารไปแล้ว สามั ภรรายก็จะเกิดการต้านทานน้อยกว่าการถูกขอร้องให้งดสูบบุหรี่ถึง ๑ ชั่วโมงเต็ม

๕. ความคล้ายคลึงระหว่าง เสรีภาพทางที่ถูกจำกัดกับ เสรีภาพทางอื่นที่ไม่ถูกจำกัด

การต้านทานทางจิตจะมีมากน้อย เพียงใดขึ้นอยู่กับว่า เสรีภาพที่บุคคลถูกจำกัดไป ยังมี เสรีภาพทางอื่นที่มีความคล้ายคลึงกันให้บุคคลแสดงได้มากน้อยเพียงใด หากเสรีภาพทางอื่น มีน้อยการต้านทานก็จะเกิดมาก แต่หาก เสรีภาพทางอื่นยังมีมากการต้านทานก็จะเกิดขึ้นน้อย เช่น พี่ชายกับน้องชาย เข้าห้องอยู่ด้วยกัน พี่ต้องการพักผ่อนโดยการนอนหลับ แต่น้องชายก็เปิดวิทยุ เสียงดัง และทำเสียงดังอื่น ๆ จนพี่ไม่สามารถนอนได้ เนื่องจากพี่ชายไม่สามารถตอบสนอง ความต้องการนอนของตนด้วยวิธีอื่นที่นอกเหนือไปจากการนอน พี่ชายก็จะเกิดการต้านทานทางจิต มาก อีกกรณีหนึ่งหากพี่ชายต้องการพักผ่อนด้วยการหาความบันเทิง จึง เปิดวิทยุฟังแต่น้องชาย ต้องการอ่านหนังสือจึงไปขอร้องให้พี่ชายปิดวิทยุ เนื่องจากพี่ชายต้องการพักผ่อนหาความบันเทิง และการพักผ่อนหาความบันเทิงก็ยังคงมีวิธีอื่นที่มีคุณภาพใกล้เคียงกัน เช่น การดูโทรทัศน์ การอ่าน นิตยสาร พี่ชายก็จะไม่รู้สึกรู้สึการต้านทานต่อคำขอร้องของน้องชายมากนัก เพราะพี่ชายสามารถ หันไปหาความบันเทิงด้วยการอ่านนิตยสารได้

๖. ความเชื่อมั่นว่าคนมีสมรรถภาพหรือมีความเชี่ยวชาญสูง

การที่บุคคลที่มีความชำนาญเชี่ยวชาญสูงได้รับการแนะนำสั่งสอนในเรื่องที่ตนเชี่ยวชาญ อยู่แล้ว จะเป็นการมาจำกัด เสรีภาพในการที่บุคคลนั้นจะใช้วิจารณญาณในเรื่องนั้นได้ด้วยตนเอง การแนะนำสั่งสอนนั้นก็ทำให้เกิดการต้านทานทางจิตขึ้น

๗. การขู่หรือการจำกัด เสรีภาพจากการอนุমান

เมื่อบุคคลถูกขู่หรือจำกัด เสรีภาพในเรื่องหนึ่ง ทำให้บุคคลอนุমানได้ว่า การขู่หรือ การจำกัด เสรีภาพในด้านอื่น ๆ จะเกิดขึ้นกับตนด้วย ซึ่งแบ่งการอนุমানได้ ๓ แบบ คือ

๗.๑ การอนุมานว่าพฤติกรรมอื่น ๆ จะถูกขู่หรือถูกจำกัดท่านเองเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ถูกขู่และถูกจำกัดมาแล้ว เช่น รัฐบาลห้ามอ่านหนังสือที่นาย ก. เขียน ต่อไปรัฐบาลก็คงห้ามอ่านหนังสือที่พี่ชายนาย ก. เขียนด้วย

๗.๒ การอนุมานว่าพฤติกรรมหนึ่งที่ถูกขู่หรือถูกจำกัดในสภาพการณ์หนึ่งจะถูกขู่หรือถูกจำกัดในสภาพการณ์อื่นด้วย เช่น ตำรวจห้ามพกอาวุธในโรงเรียนก็คงจะห้ามพกอาวุธในสถานที่ราชการอื่น ๆ ด้วย

๗.๓ การอนุมานว่าพฤติกรรมที่ถูกขู่หรือถูกจำกัด เสรีภาพในคนอื่นที่มีลักษณะคล้ายกับตน การถูกขู่หรือถูกจำกัดนั้นจะมาก่อขึ้นกับตนเองด้วย เช่น การที่มีเพื่อนนิสิตคนหนึ่งถูกหน่วยทะเบียนห้ามลงทะเบียนเรียนวิชาใดวิชาหนึ่ง บุคคลก็จะอนุมานว่าตนเองก็คงถูกห้ามลงทะเบียนวิชานั้นเช่นกัน

๘. อัตราส่วนของเสรีภาพที่ถูกขู่ว่าจะจำกัด

บุคคลจะเกิดความต้านทานทางจิตมากน้อย เป็นอัตราส่วนโดยตรงกับอัตราส่วนของเสรีภาพที่ถูกขู่ว่าจะจำกัด

ผลที่ตามมาจากการที่มีการต้านทานทางจิต

๑. การพยายามกระทำพฤติกรรมที่ถูกห้ามและหรือโจมตีผู้ห้าม การจำกัดเสรีภาพของบุคคล ทำให้บุคคลเกิดการต้านทานทางจิตและอาจส่งผลให้บุคคลพยายามแสดงพฤติกรรมที่ถูกห้ามหรือโจมตีผู้ห้าม หากผู้ถูกห้ามคิดว่า การโจมตีอาจทำให้ผู้ห้าม เปลี่ยนใจ เลิกห้าม และผู้ถูกห้ามไม่มีความหวังเกรงว่าตนจะถูกกระทำกลับเป็นการตอบโต้บ้าง ประเด็นนี้สามารถอธิบายคำบ่นของผู้ใหญ่ในบางครั้งที่พยายามห้ามเด็กทำบางสิ่งบางอย่าง แต่ยิ่งห้ามก็ดูเหมือนยิ่งยุให้กระทำสิ่งนั้นมากขึ้น

๒. การคิดหรือการรู้สึกไปในทางตรงกันข้ามกับสิ่งที่ถูกจำกัด เสรีภาพ การจำกัดเสรีภาพทางการกระทำ ความคิด หรือการรู้สึกของบุคคล ทำให้บุคคลเกิดการต้านทานทางจิต และอาจส่งผลให้บุคคลมีความคิดหรือความรู้สึกไปในทางตรงกันข้ามกับสิ่งที่ถูกจำกัด เสรีภาพ เช่น ชายและหญิงที่มีความรักกัน แต่พ่อแม่ของทั้งสองฝ่ายต่างก็ไม่ต้องการให้คนทั้งสองนี้พบกัน หรือมีความรักต่อกัน จึงพยายามห้ามไม่ให้ทั้งสองมาพบกัน การห้ามเช่นนั้นนอกจากจะเป็นการห้ามทางการกระทำแล้ว ยังเป็นการห้ามทางความรู้สึกด้วย ซึ่งมักจะพบได้ว่ายิ่งห้ามเขารักกันเท่าไรก็ดูเหมือนว่าเขาจะยิ่งรักกันมากขึ้นเท่านั้น

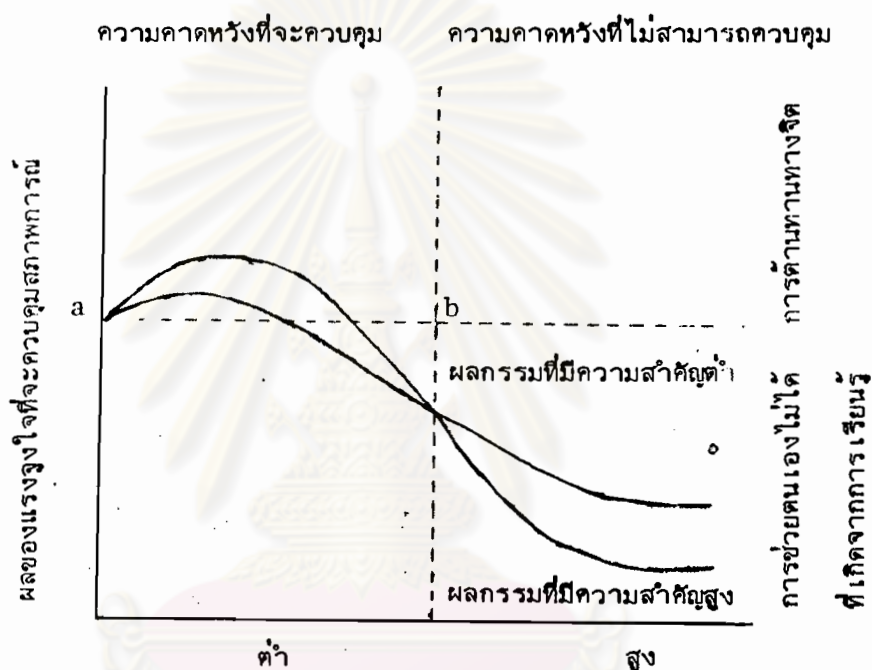
๓. การประ เณินพฤติกรรม ความคิดหรือความรู้สึกที่ถูกห้ามไปในทางบวกมากขึ้น และหรือประ เณินทางเลือกอื่น ๆ ในทางลบมากขึ้น ตัวอย่างในประเด็นนี้ได้แก่งานวิจัยของ มาซิส (Mazis 1975) ซึ่งศึกษาผลการห้ามขาย ไซ้ หรือมีผงซักฟอก หรือน้ำยาทำความสะอาดที่มีส่วนผสมของฟอสเฟต โดยการออก เป็นกฎหมายบังคับไซ้ในเมืองไมอามี ในขณะที่ยังไม่ได้ประกาศไซ้ในเมืองแทมปา ในรัฐฟลอริดาเหมือนกัน ผลการวิจัยปรากฏว่าเป็นไปตามการทำนายของทฤษฎี การต้านทานทางจิต กล่าวคือ ประชาชนในเมืองไมอามีประ เณินว่าผงซักฟอกที่ผสมฟอสเฟตมี ประสิทธิภาพสูงกว่าการประ เณินของประชาชนในเมืองแทมปา นอกจากนี้ประชาชนในเมืองไมอามี ก็มีทัศนคติทางลบต่อการมีกฎหมายห้ามขายสินค้าที่ผสมฟอสเฟตมากกว่าประชาชนในเมืองแทมปา

๔. การยุยงให้คนอื่นกระทำพฤติกรรมที่ถูกห้ามหรือจำกัด ตัวอย่าง เช่น คุณแม่สั่งห้าม ไม่ยอมให้ชื่อของ เล่นชนิดหนึ่ง ฟักไปยุยงให้น้องร้องกวน เพื่อจะได้ให้แม่ชื่อของ เล่นชนิดนั้นซึ่งจะ ทำให้ทัศนคติว่าได้ เสรีภาพนั้นกลับมาแล้วส่วนหนึ่ง

๕. การหันไปทำพฤติกรรมอื่นที่คล้ายกับพฤติกรรมที่ถูกจำกัดแต่ยังไม่ได้ถูกจำกัด ตัวอย่าง เช่น การถูกห้าม เล่นหมี่สีน้ำตาลของน้อง แต่ฟักไปเล่นหมี่สีอื่นของน้องที่ยังไม่ถูกห้ามแทน ซึ่งการกระทำ เช่นนี้จะทำให้ที่รู้สึกว่าได้ เสรีภาพนั้นกลับคืนมาส่วนหนึ่งเช่นกัน (ธีระพร อูวรรณโณ ๒๕๒๖)

ในปี ค.ศ. ๑๙๗๕ เวอร์ทแมนและเบรทึม (Worthman & Brehm) ได้นำทฤษฎี การต้านทานทางจิตมาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ว่า จากสภาพการณ์ที่บุคคลรับรู้ว่าคุณไม่สามารถจะควบคุมผลกรรมที่น่าปรารถนาด้วยการตอบสนองของ ตนได้นั้น ในระยะแรกบุคคลจะรับรู้ว่าคุณไม่มี เสรีภาพที่จะกำหนดผลกรรมที่ตนปรารถนาด้วยการ กระทำของตนเองได้ ซึ่งจะทำให้บุคคลนั้น เกิดการต้านทานทางจิตขึ้นและผลักดันให้บุคคลใช้ความ พยายามมากขึ้นที่จะกระทำพฤติกรรม เพื่อให้ได้ผลกรรมที่ตนปรารถนาอันจะทำให้บุคคลนั้นรู้สึกว่าตน ได้รับ เสรีภาพกลับคืนมา แต่ไม่ว่าบุคคลนั้นจะพยายาม เช่นไรก็ตาม ผลกรรมที่ต้องการนั้นก็มิได้ เกิดขึ้นเลย จากการศึกษาที่ประสบสภาพการณ์ดังกล่าว เป็นระยะเวลาหนึ่งก็จะทำให้บุคคลเกิดการรับรู้ ว่า ไม่ว่าอย่างไรก็ตามตนก็ไม่สามารถที่จะควบคุมผลกรรมที่ต้องการจากการกระทำของตนเองได้

ก็จะเกิดความท้อแท้และมีความคาดหวัง เกี่ยวกับความสามารถของตนเองในงานต่อไปลดลง ในที่สุดก็จะแปรสภาพไปสู่อาการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ (เวอร์ทแมนและ เบรทัม ๑๙๗๕ : ๒๗๗ - ๓๓๒) ดังแสดงให้เห็นในภาพที่ ๓

ประสบการณ์ที่ไม่สามารถควบคุมผลกรรมที่ต้องการได้

ภาพที่ ๓ แสดงความสัมพันธ์ของทฤษฎีการต้านทานทางจิต และทฤษฎีการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ (จาก เวอร์ทแมนและ เบรทัม ๑๙๗๕ : ๓๐๕)

จากการศึกษาทดลองทั้งในการเกิดการต้านทานทางจิตและการเกิดการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ก็ตาม ปรากฏว่าการจัดประสบการณ์เพื่อเหนี่ยวนำให้เกิดการต้านทานทางจิตก็ดี หรือการเกิดการช่วยตนเองไม่ได้ก็ดี มีรูปแบบในการเหนี่ยวนำที่มีหลักการเดียวกันคือ การจำกัดหรือหยุดยั้งทางเลือกของบุคคลนั้น เป็นการลดสถานะความสัมพันธ์หรือเงื่อนไขของผลกรรมที่ต้องการกับการตอบสนองของบุคคล

ในปี ค.ศ. ๑๙๗๕ โรทและคูบอล (Roth & Kubal 1975) ได้ทดลองโดยให้ผู้ร่วมการทดลองตอบปัญหา (Concept formation problem) เพื่อทำให้เกิดการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ ในกลุ่มแรกผู้ร่วมการทดลองได้รับการเฉลยปัญหาว่าผิด ๓ ครั้ง อีกกลุ่มหนึ่งได้รับการเฉลยปัญหาว่าผิดครั้งเดียว ส่วนกลุ่มควบคุมไม่ต้องตอบปัญหาเลย แล้วทำการทดสอบด้วยการเล่นเกมทายไพ่ (Playing-card situation) จากการจัดสภาพการณ์ในการทดลองครั้งนี้สามารถทำนายได้ว่า กลุ่มที่ได้รับการเฉลยปัญหาว่าผิดมากครั้งจะมีผลงานที่ตามมาด้อยลงมาก ถ้าได้รับการจัดสภาพการณ์เฉลยปัญหาว่าผิดน้อยครั้งก็จะมีผลงานที่ด้อยลงน้อย ผลการวิจัยครั้งนี้ให้ผลที่น่าประหลาดใจมากคือ กลุ่มที่ได้รับการเฉลยปัญหาว่าผิดเพียงครั้งเดียวมีผลงานเพิ่มมากขึ้นกว่ากลุ่มควบคุม และกลุ่มที่ได้รับการเฉลยปัญหาว่าผิด ๓ ครั้ง ทั้ง ๆ ที่ตามการทำนายข้างต้นนั้น กลุ่มควบคุมน่าจะมีผลงานดีกว่ากลุ่มที่ได้รับการจัดสภาพการณ์ให้ตอบปัญหาที่แก้ไม่ได้เพียงครั้งเดียว จากการทดลองนี้ได้แสดงให้เห็นผลบางประการที่พอจะนำมาอธิบายได้ดังนี้ คือ ในกรณีที่ผู้ร่วมการทดลองรับรู้ว่าจะงานข้างต้นมีความสำคัญต่อตนเองแล้ว ในกลุ่มที่ประสบความล้มเหลวหนึ่งปัญหาเกิดการรับรู้ความสามารถควบคุมผลกระทบจากการกระทำของตนได้ ทำให้บุคคลเกิดการต้านทานทางจิตขึ้นแล้วก็พยายามทำงานให้ดีในสภาพการณ์ต่อมา ส่วนผู้ร่วมการทดลองในกลุ่มที่ประสบความล้มเหลวสามครั้งในระยะแรก ๆ คงเกิดการต้านทานทางจิตขึ้นแล้วพยายามทำงานให้ดีขึ้น แต่ก็ยังประสบความล้มเหลวทั้งที่ได้พยายามแล้วทั้งสามครั้ง จึงไม่สามารถจะหาเหตุผลอื่นมาอธิบายต่อตนเองได้ว่าเป็นเพราะเหตุไร จึงทำให้บุคคลนั้นรับรู้ว่าคุณไม่มีความสามารถ ซึ่งจะนำไปสู่การเกิดการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ที่เห็นได้จากการมีผลงานด้อยลงในงานต่อมา ผลการวิจัยนี้สนับสนุนความเกี่ยวเนื่องระหว่างการต้านทานทางจิต และการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี (West & Wicklund 1980 : 263)

จากการศึกษาวิจัยการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ ทำให้มีนักจิตวิทยาที่สนใจศึกษาค้นคว้าเพื่อหาคำอธิบายกระบวนการที่ทำให้เกิดการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ คำอธิบายเหล่านี้แบ่งออกเป็น ๒ แนวหลักคือ

๑. การอธิบายด้วยทฤษฎีการระบุเหตุของพฤติกรรม (Attribution Theory)

๒. การอธิบายด้วยทฤษฎีอัตนิยม (Egotism Theory)

การอธิบายด้วยทฤษฎีการระบุเหตุของพฤติกรรม

ซิลิกแมนได้ศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการระบุเหตุของพฤติกรรม พบว่า นักจิตวิทยาสังคมได้ศึกษาวิจัยได้มิติหลัก ๒ มิติคือ

๑. ความสม่ำเสมอและความไม่สม่ำเสมอ (Stable-unstable)
๒. การระบุเหตุภายในและการระบุเหตุภายนอก (Internal-external)
(Weiner 1974 quoted in Abramson et al. 1978 : 56)

ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๙๗๘ อบรมสันและคณะเสนอว่ามีมิติที่ ๓ คือ ความทั่วไปและความจำเพาะ (Global-specific) ซึ่งมิติทั้ง ๓ จะประกอบกันขึ้นดังตารางที่ ๑

ตารางที่ ๑* สาเหตุของพฤติกรรมที่เป็นไปได้เมื่อพิจารณาจาก ๓ มิติประกอบกัน

	เหตุจากภายใน		เหตุจากภายนอก	
	ความสม่ำเสมอ	ความไม่สม่ำเสมอ	ความสม่ำเสมอ	ความไม่สม่ำเสมอ
ความทั่วไป	เหตุที่เกิดจากภายใน บ่อย ๆ ที่แผ่ขยายไป สู่สถานการณ์อื่น	เหตุที่เกิดจากภายใน ในไม่บ่อยแต่ก็แผ่ ขยายไปสู่สถานการณ์อื่น	เหตุที่เกิดจากภายนอกบ่อย ๆ ที่แผ่ขยายไปสู่ สถานการณ์อื่น	เหตุที่เกิดจากภายนอก นอกไม่บ่อยแต่ก็แผ่ ขยายไปสู่สถานการณ์อื่น
ความจำเพาะ	เหตุที่เกิดจากภายใน บ่อย ๆ ที่ไม่แผ่ขยาย ไปสู่สถานการณ์อื่น	เหตุที่เกิดจากภายใน ในไม่บ่อยและไม่ แผ่ขยายไปสู่ สถานการณ์อื่น	เหตุที่เกิดจากภายนอกบ่อย ๆ แต่ก็ไม่แผ่ขยาย ไปสู่สถานการณ์อื่น	เหตุที่เกิดจากภายนอก นอกไม่บ่อยและไม่ แผ่ขยายไปสู่สถานการณ์อื่น

*

มโนทัศน์เหตุจากภายในและเหตุจากภายนอก หมายถึง การระบุแหล่งที่เป็นต้นเหตุของพฤติกรรมหรือผลงานว่ามาจากภายในหรือภายนอก ตัวอย่างการระบุภายใน เช่น นางสาว ก. สอบวิชาสถิติตกก็บอกว่าเป็นเพราะตนไม่ค่อยถนัดสถิติหรือเตรียมตัวสอบน้อยไป ถ้าเป็นการระบุเหตุภายนอกก็จะเป็นการระบุไปยังสิ่งต่าง ๆ ที่นอกเหนือไปจากตัวเอง เช่น นางสาว ก. สอบวิชาวิจัยได้ A ก็อาจจะบอกว่าเพราะข้อสอบง่ายหรือตนโชคดีที่ดูหนังสือมาตรง

มโนทัศน์ความสม่ำเสมอและความไม่สม่ำเสมอ หมายถึง การระบุการรับรู้หรือการเข้าใจของตนว่า การทำงานบางอย่างของตนสำเร็จหรือล้มเหลวบ่อยครั้งหรือไม่เพียงไร ถ้าบ่อยก็เรียกว่าสม่ำเสมอ ถ้าไม่บ่อยก็เรียกว่าไม่สม่ำเสมอ

มโนทัศน์ความทั่วไปและความจำเพาะ หมายถึง การระบุการรับรู้หรือการเข้าใจของตนว่าความสำเร็จหรือความล้มเหลวบางอย่างของตนเป็นเพียงเฉพาะด้านหรือเป็นโดยทั่วไปในหลาย ๆ ด้านหรือทุก ๆ ด้าน

เมื่อนำมิติทั้งสามมาประกอบกันในการอธิบายโดยการระบุเหตุพฤติกรรมการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้แล้วปรากฏรายละเอียดดังตัวอย่างในตารางที่ ๒

ตารางที่ ๒ * ตัวอย่างการระบุเหตุของการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้
ใน ๓ มิติ

เหตุจากภายใน		เหตุจากภายนอก	
ความสม่ำเสมอ	ความไม่สม่ำเสมอ	ความสม่ำเสมอ	ความไม่สม่ำเสมอ
<u>ความทั่วไป</u>			
นักศึกษาสอบ ๑.-สถิติญาด้อย	๒.-เพลียมาก	๓.-ETSออกข้อ	๔.-วันนี้เป็นวันศุกร์ที่ ๑๓
คณิตศาสตร์	-ซี้เกียจ	สอบไม่เป็น	-ETSใช้ข้อสอบฉบับ
	-เป็นหวัดทำให้	ธรรม	ทดลองซึ่งยากสำหรับ
	คิดอะไรไม่ออก	-คนทั่วไปมักจะ	ทุกคน
		โชคไม่ดีในการ	
		สอบ GRE	

ตารางที่ ๒ (ต่อ)

	เหตุจากภายใน		เหตุจากภายนอก	
	ความสม่ำเสมอ	ความไม่สม่ำเสมอ	ความสม่ำเสมอ	ความไม่สม่ำเสมอ
หญิงสาวถูก ผู้ชายปฏิเสธ	๕.-ฉันไม่มีเสน่ห์ สำหรับผู้ชาย	๖.-การพูดของฉัน บางครั้งทำให้ ผู้ชายเบื่อ	๗.-ผู้ชายมักชอบ แข่งขันกับผู้หญิง ฉลาด	๘.-ผู้ชายมักจะปฏิเสธ ผู้หญิง
<u>ความจำเพาะ</u>				
นักศึกษาสอบ คณิตศาสตร์ ได้ไม่ดี	๙.-ฉันขาดความ พยายามทาง คณิตศาสตร์	๑๐.-ฉันทำคณิตศาสตร์ มากจนงง - เป็นหวัคทำให้คิด คณิตศาสตร์ไม่ออก	๑๑.-ETSออกข้อ สอบคณิตศาสตร์ ไม่เป็นธรรม - คนทั่วไปมักจะ โชคไม่ดีในการ สอบคณิตศาสตร์	๑๒.-ข้อสอบคณิตศาสตร์ เป็นชุดที่ ๑๓ - ข้อสอบคณิตศาสตร์ ของทุกคนพิมพ์ไม่ชัด
หญิงสาวถูก ผู้ชายปฏิเสธ	๑๓.-ฉันไม่มีเสน่ห์ สำหรับเขา	๑๔.-การพูดของฉัน ทำให้เขาเบื่อ	๑๕.-เขาเป็นคนชอบ แข่งขันกับผู้หญิง	๑๖.-เขาอยู่ในอารมณ์ ของการปฏิเสธ

ETS = Educational Testing Service, the maker of Graduate Record Examination (GRE)

*

จาก Abramson, Seligman and Teasdale 1978 : 57

การระบุเหตุว่าเป็นความทั่วไป (๑ - ๔) จะทำให้นักศึกษาเกิดความต้อยในการสอบวิชาอื่น ๆ ในเวลาต่อมา

การระบุเหตุว่าเป็นความจำเพาะ (๕ - ๑๖) ไม่จำเป็นต้องทำให้นักศึกษาคาดว่าจะสอบวิชาอื่นได้ไม่ดี

การระบุเหตุว่าเป็นความสม่ำเสมอ (๑, ๓, ๔ และ ๑๑) จะทำให้ความต้อยเกิดขึ้นเป็นการถาวร เพราะนักศึกษาจะเชื่อว่าในอนาคตตนก็ควบคุมผลกรรมจากการกระทำของตนเองไม่ได้

การระบุเหตุว่าเป็นความไม่สม่ำเสมอ (๒, ๔, ๑๑ และ ๑๔) ไม่ทำให้นักศึกษารู้สึกว่าตนจะต้อยในการสอบคณิตศาสตร์ของ ETS ในครั้งต่อไป

การระบุเหตุว่าเป็นเหตุภายใน (๑, ๒, ๔ และ ๑๐) จะทำให้นักศึกษาลดความนับถือตนเองลง

การระบุเหตุว่าเป็นเหตุภายนอก (๓, ๔, ๑๑ และ ๑๒) จะไม่ทำให้นักศึกษาลดความนับถือตนเองลง

ความสัมพันธ์ระหว่างการระบุเหตุและความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถ

๑. การที่บุคคลระบุเหตุว่าเป็นความทั่วไป จะทำให้บุคคลนั้นจะเกิดความต้อยของความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนในทุกสภาพการณ์

๒. การที่บุคคลระบุเหตุว่าเป็นความจำเพาะ จะไม่ทำให้บุคคลนั้นเกิดความต้อยของความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนในสภาพการณ์อื่นด้วย

๓. การระบุเหตุว่าเป็นความสม่ำเสมอ จะทำให้บุคคลนั้นเกิดความต้อยของความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนในเวลาต่อมา

๔. การระบุเหตุว่าเป็นความไม่สม่ำเสมอ จะไม่ทำให้บุคคลนั้นเกิดความต้อยของความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนในเวลาต่อมา

๕. การระบุเหตุว่าเป็นสิ่งภายใน จะทำให้บุคคลนั้นเกิดความต้อยของความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนในสภาพการณ์อื่น

๖. การระบุเหตุว่าเป็นสิ่งภายนอก จะไม่ทำให้บุคคลเกิดความต้อยของความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนในสภาพการณ์อื่น

จะเห็นได้ว่าการระบุเหตุในมิติต่าง ๆ นั้นจะเป็นตัวกำหนดว่า ในสภาพการณ์ต่อมาบุคคล จะเกิดความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนไปในทำนองใด แต่ความคาดหวังเกี่ยวกับ ความสามารถของบุคคลจะเป็นตัวกำหนดว่าบุคคลนั้นจะเกิดการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการ เรียนรู้หรือไม่หากบุคคลคาดหวังว่าตนจะมีความสามารถด้วย การช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการ เรียนรู้ ก็จะเกิดขึ้น ประเด็นความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถเป็นตัวกำหนดการเกิดการช่วยตนเอง ไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ได้รับการสนับสนุนในงานวิจัยหลายเรื่องแล้ว (ดูการทบทวนของ Abramson, Garber & Seligman 1980 : 20)

การอธิบายด้วยทฤษฎีอัตนิยม

แฟรงเคิลและสไนเดอร์ (Frankel & Snyder 1978 : 1415 - 1423) ผู้เสนอ ทฤษฎีนี้เห็นว่า การที่บุคคลประสบความล้มเหลวมาแล้ว หากมาเผชิญสถานการณ์ที่ต้องทำงานระดับ ยากปานกลาง งานระดับนี้จะคุกคามต่ออัตมโนทัศน์ของบุคคลนั้นหาก เขาใช้ความพยายามมาก แต่ ยังทำได้ไม่ดีอีก เพื่อเป็นการป้องกันการมีอัตมโนทัศน์ในทางลบ บุคคลนั้นสามารถใช้วิธีลดความ พยายามลง แล้วอธิบายต่อตนเองว่าหากตนทำงานภายหลังซึ่งยากปานกลางได้ไม่ดีก็ เป็นเพราะ ตนไม่ได้ใช้ความพยายามเต็มที่ ในทางกลับกันบุคคลที่ประสบความล้มเหลวมาแล้ว หากมาเผชิญ สถานการณ์ที่ต้องทำงานระดับยากมาก งานระดับนี้จะไม่คุกคามอัตมโนทัศน์ของบุคคลนั้น หาก เขาทำได้ไม่ดี เพราะคนอื่น ๆ ก็อาจจะทำได้ไม่ดีด้วย บุคคลนี้จึงไม่มีความจำเป็นจะต้องใช้กลวิธีลด ความพยายามเพื่อไว้อธิบายผลงานของตนหากออกมาเป็นผลงานที่ดีเยี่ยม เหมือนกับคนที่เผชิญกับงาน ระดับยากปานกลาง

แฟรงเคิลและสไนเดอร์ (๑๙๗๘) จัดการทดลองขึ้นเพื่อทดสอบคำอธิบายข้างต้นเปรียบ เทียบกับคำอธิบายของอบรามสันและคณะ (๑๙๗๘) ในเรื่องการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการ เรียนรู้ ซึ่งส่วนหนึ่งอธิบายว่า การประสบสภาพการณ์ที่บุคคลไม่สามารถควบคุมผลกระทบทางลบได้ จะทำให้บุคคลนั้นเกิดความคาดหวังว่าหากทำงานอื่นต่อมา ผลกรรมที่เกิดขึ้นก็จะ เป็นอิสระจาก การกระทำของตนอีก แนวการอธิบายนี้จะทำนายว่าหากบุคคลจะต้องทำงานช่วงหลังซึ่งยากมาก

บุคคลก็ยิ่งจะเกิดความคาดหวังว่าผลกรรมยิ่ง เป็นอิสระจากการกระทำของตนมากกว่าที่บุคคลซึ่งจะต้องทำงานยากปานกลางจะคาดหวัง ดังนั้นบุคคลที่ต้องทำงานยากมากในตอนหลังจึงควรมีผลงานที่ด้อยกว่าบุคคลที่ต้องทำงานยากปานกลาง การทดลองครั้งนี้มีสภาพการณ์ที่เกี่ยวข้องกับคำอธิบายข้างต้น ๒ สภาพการณ์ คือ

สภาพการณ์แรก ให้นักศึกษาทำงานแก้ปัญหาไม่ได้ในช่วงแรก แล้วทดสอบช่วงที่สอง โดยใช้งานอีกชนิดหนึ่งพร้อมทั้งบอกว่าเป็นงานยากปานกลาง

สภาพการณ์ที่สอง ให้นักศึกษาทำงานแก้ปัญหาไม่ได้ในช่วงแรก แล้วทดสอบช่วงที่สอง โดยใช้งานเหมือนสภาพการณ์แรก แต่บอกว่าเป็นงานยากมาก

ผลการวิจัยปรากฏว่า นักศึกษาในสภาพการณ์หลังทำงานช่วงที่สองได้มากกว่านักศึกษาในสภาพการณ์แรก ผลการวิจัยนี้สนับสนุนคำทำนายของทฤษฎีอัตนิยม แต่ขัดแย้งกับคำทำนายตามแนวของอบรามสันและคณะ

ถึงแม้จะมีการวิจัยที่สนับสนุนอยู่บ้าง แต่การอธิบายด้วยทฤษฎีอัตนิยมนี้ก็ยังมีข้อจำกัด ๔ ประการ (West & Wicklund 1980 : 268) คือ

๑. การอธิบายด้วยทฤษฎีอัตนิยมสามารถอธิบายได้เฉพาะในมนุษย์ แต่ไม่สามารถอธิบายผลการวิจัยจำนวนมากที่ทดลองกับสัตว์ได้
๒. ใช้อัตนิยมอธิบายได้ เฉพาะกับงานที่ยากปานกลางในช่วงหลังของการทดลองเท่านั้น
๓. การนำไปทำนายงานในช่วงหลังของการทดลองที่ไม่เกี่ยวกับการใช้ความสามารถยังต้องใช้ความรอบคอบมาก

๔. คำอธิบายของทฤษฎีนี้ยังจำกัด เฉพาะสภาพการณ์ทดลองที่จัดขึ้น ผู้วิจัยไม่ได้สนใจโดยตรงว่าการต้านทานทางจิตจะเกิดขึ้นหรือไม่ อาจเป็นไปได้ว่านักศึกษาในสภาพการณ์ทำงานยากมากในช่วงที่สองเกิดการต้านทานทางจิตมากกว่านักศึกษาในสภาพการณ์ทำงานยากปานกลางในช่วงที่สอง เพราะผู้ทำการทดลองบอกกับนักศึกษาที่จะทำงานยากมากกว่า เขาคงทำได้ไม่ดี การบอกเช่นนี้อาจทำให้นักศึกษารับรู้ว่า ผู้ทำการทดลองข่มขู่ เสรีภาพของตนที่จะทำงานให้

ได้ดี นักศึกษาในสภาพการณ์นี้จึงใช้ความพยายามมากกว่านักศึกษาในอีกสภาพการณ์ (ซึ่งผลการวิจัยก็เป็นเช่นนี้) จึงทำงานได้ดีกว่า

แนวการวิจัยครั้งนี้

ปัจจุบันนี้ในประเทศไทยยังไม่มีการทำวิจัยและทดลองเกี่ยวกับ มโนทัศน์การช่วยตนเอง ไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ในรูปแบบใดเลย ดังนั้นจากเหตุผลและการศึกษาค้นคว้างานวิจัยในต่างประเทศซึ่งได้กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยได้ยึดถือทฤษฎีการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ของ ซิลิกแมน เป็นหลักในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พร้อมทั้งศึกษารูปแบบต่าง ๆ เพื่อดำเนินการวางแผนในการจัดรูปแบบการทดลอง ดังจะได้อธิบายโดยละเอียดในตอนต่อไป

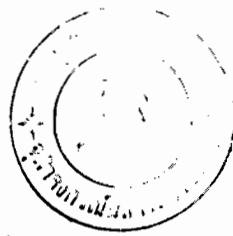
รูปแบบการทดลองการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ในงานวิจัยต่าง ๆ สามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้คือ

๑. รูปแบบของงานที่นำมาใช้ในการทดลอง
๒. รูปแบบการจัดสภาพการณ์ (Treatment) ของแต่ละกลุ่มในการทดลอง
๓. รูปแบบการจัดกลุ่มการทดลอง
๔. รูปแบบการวัดการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้

รูปแบบของงานที่นำมาใช้ในการทดลอง

รูปแบบของงานที่นำมาใช้ในการทดลองที่มีนำมาใช้เพื่อก่อให้เกิดการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้นี้มี ๒ ประเภทใหญ่ ๆ คือ

๑. งานที่บุคคลใช้เครื่องมือในการควบคุมสิ่งเร้า (Instrumental task) เช่น การควบคุมเสียงรบกวน การควบคุมไฟฟ้าช็อต เป็นต้น
๒. งานที่ใช้ปัญญา (Cognitive task) เช่น การสร้างคำจากตัวอักษร (Anagram) การแก้ปัญหา (Problem solving) การใช้แบบทดสอบทางสติปัญญาและการค้นหาสมมุติฐานที่ถูกต้อง (Levine-discrimination hypothesis testing) เป็นต้น

รูปแบบการจัดสภาพการณ์ของแต่ละกลุ่มในการทดลอง

ในการจัดสภาพการณ์ช่วงแรกก่อนและทำการทดสอบด้วยการทำงานที่ให้ในครั้งหลังที่แตกต่างกัน คือ

๑. ให้ทำงานอย่างเดียวกันทั้งช่วงแรกและช่วงหลังของการทดลอง เช่น การใช้ไฟฟ้าช็อตสุนัขก่อนเพื่อให้เกิดการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ แล้ววัดผลที่เกิดขึ้นโดยการให้หลีกเลี่ยงไฟฟ้าช็อตเช่นกัน หรือใช้การแก้ปัญหาทั้งในช่วงแรกและช่วงหลังของการทดลอง เป็นต้น
๒. ให้ทำงานที่ไม่เหมือนกันระหว่างช่วงแรกและช่วงหลังของการทดลอง เช่น ใช้เสียงรบกวนก่อนแล้ววัดผลโดยใช้การสร้างคำจากตัวอักษร หรือใช้การแก้ปัญหาก่อนแล้วทดสอบด้วยการสร้างคำจากตัวอักษร เป็นต้น

เนื่องจากการทดลองที่ทำมาในอดีตนั้นมักได้รับการโต้แย้งว่า การช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้นั้นอาจเป็นเพราะว่ามีจุดอ่อนในการวางรูปแบบการทดลองและงานที่ใช้ในช่วงแรกของการทดลองว่างานที่ใช้ในครั้งนี้อาจส่งผลโดยตรงกับการทดสอบในช่วงหลังของการทดลองได้ ถ้างานทั้งสองครั้งที่ใช้ในช่วงแรกและช่วงหลังของการทดลองเป็นงานชนิดเดียวกัน เพื่อขจัดข้อโต้แย้งดังกล่าว ในปี ค.ศ. ๑๙๗๔ ฮีโรโตและซิลิกแมน จึงทดลองโดยใช้รูปแบบของงานที่ใช้ในการทดลองในช่วงแรกและช่วงหลังของการทดลองให้เป็นงานประเภทเดียวกันบ้างและต่างประเภทกันบ้าง เป็น ๑๒ กลุ่ม โดยที่แต่ละกลุ่มจะไม่ใช้งานประเภทเดียวและชนิดเดียวกัน ซึ่งแบ่งเป็นประเภทใหญ่ ๆ ๔ ประเภท คือ

๑. ประเภทที่ใช้งานที่ใช้เครื่องมือทั้งก่อนและหลังของการทดสอบ ในที่นี้คือ ใช้การกดปุ่มบังคับ (Botton pressing) ในช่วงแรกและใช้การเลื่อนปุ่มบังคับ (Shuttle box testing) ในการทดสอบช่วงหลัง
๒. ประเภทที่ใช้งานที่ใช้ปัญหาก่อนแล้วทดสอบด้วยงานที่ใช้เครื่องมือ ในที่นี้คือ ใช้การทดสอบสมมุติฐานของลีไวน์ (Levine-discrimination hypothesis testing) ก่อนแล้วทดสอบช่วงหลังด้วยการใช้การเลื่อนปุ่มบังคับ
๓. ประเภทที่ใช้งานที่ใช้เครื่องมือก่อนแล้วทดสอบด้วยงานที่ใช้ปัญญา ในที่นี้คือ ใช้การกดปุ่มบังคับก่อนแล้วทดสอบด้วยการสร้างคำจากตัวอักษรที่กำหนดให้ (Anagram testing)

๔. ประเภทที่ใช้งานที่ใช้ปัญญาก่อนและหลังการทดสอบ ในที่นี้คือ ใช้การทดสอบ สมมุติฐานของสีไวน์ก่อนแล้วทดสอบด้วยการสร้างคำจากตัวอักษรที่กำหนดให้

ทั้งรายละเอียดที่แสดงไว้ในตารางที่ ๓

ตารางที่ ๓ แสดงรูปแบบของงานที่ใช้ก่อนและหลังการทดลองของอีโรโตและซิลิกแมน

ค.ศ. ๑๙๗๔

กลุ่ม การ ทดลอง	ประเภทของงาน							
	ประเภทที่ ๑		ประเภทที่ ๒		ประเภทที่ ๓		ประเภทที่ ๔	
	งานที่ใช้ เครื่องมือ มือก่อน	งานที่ใช้ เครื่องมือ มือหลัง	งานที่ใช้ ปัญญา ก่อน	งานที่ใช้ เครื่องมือ มือหลัง	งานที่ใช้ เครื่องมือ มือก่อน	งานที่ใช้ ปัญญา หลัง	งานที่ใช้ ปัญญา ก่อน	งานที่ใช้ ปัญญา หลัง
กลุ่ม ประสพ ความ สำเร็จ	การกด ปุ่มบังคับ	การเลื่อน ปุ่มบังคับ	การทดสอบสม- มุติฐาน	การเลื่อน ปุ่มบังคับ	การกด ปุ่มบังคับ	การสร้าง คำจากตัว อักษรที่ กำหนดให้	การทดสอบ สมมุติฐาน ของสีไวน์	การสร้างคำ จากตัวอักษร ที่กำหนดให้
กลุ่ม ประสพ ความ ล้มเหลว	การกด ปุ่มบังคับ	การเลื่อน ปุ่มบังคับ	การทดสอบสม- มุติฐาน	การเลื่อน ปุ่มบังคับ	การกด ปุ่มบังคับ	การสร้าง คำจากตัว อักษรที่ กำหนดให้	การทดสอบ สมมุติฐาน ของสีไวน์	การสร้างคำ จากตัวอักษร ที่กำหนดให้
กลุ่ม ควบคุม	การกด ปุ่มบังคับ	การเลื่อน ปุ่มบังคับ	การทดสอบสม- มุติฐาน	การเลื่อน ปุ่มบังคับ	การกด ปุ่มบังคับ	การสร้าง คำจากตัว อักษรที่ กำหนดให้	การทดสอบ สมมุติฐาน ของสีไวน์	การสร้างคำ จากตัวอักษร ที่กำหนดให้

ผลจากการทดลองปรากฏว่าในกลุ่มที่ประสบความสำเร็จ เหลวในสภาพงานทุกประเภทของการทดลองเกิดการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ทุกสถานการณ์ ผลดังกล่าวจึงเป็นการอธิบายข้อโต้แย้งที่ว่าประเภทของงานที่ใช้ในช่วงแรกและช่วงหลังของการทดลองนั้นให้ผลที่จะทำให้เกิดการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ไม่แตกต่างกัน

รูปแบบการจัดกลุ่มการทดลอง

รูปแบบการจัดกลุ่มการทดลองในอดีตตั้งแต่เริ่มศึกษามโนทัศน์การช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ในระยะแรกนั้นจัดอยู่ในรูปของการทดลอง ซึ่งจัดเป็น ๓ กลุ่ม (Triadic design) ซึ่งประกอบด้วย

๑. กลุ่มที่ผู้รับการทดลองสามารถควบคุมผลกรรมที่จะเกิดขึ้นได้ในช่วงแรกของการทดลอง (Contingent success group)
๒. กลุ่มที่ผู้ร่วมการทดลองไม่สามารถควบคุมผลกรรมที่จะเกิดขึ้นได้ แต่ได้รับผลกรรมตามการตอบสนองของกลุ่มที่ ๑ ทุกประการ ทั้งความแรงและระยะเวลาที่ได้รับผลกรรมนั้นในช่วงแรกของการทดลอง (Yoked to contingent group)
๓. กลุ่มควบคุม (Control group) เป็นกลุ่มที่ไม่ได้รับการจัดสภาพการณ์ใดเลยในช่วงแรกของการทดลอง (Abramson, Gaber & Seligman 1980 : 4)

ในปี ค.ศ. ๑๙๗๔ โคลเลอร์และแคพแพลน ได้ทำการทดลองโดยจัดรูปแบบที่แตกต่างไปจากเดิม โดยตัดกลุ่มที่ ๓ ซึ่งเป็นกลุ่มควบคุมออกแล้วเปลี่ยนการจัดสภาพการณ์ใหม่ขึ้น คือกลุ่มที่จัดสภาพการณ์ให้ประสบความสำเร็จเสมอไม่ว่าจะตอบอย่างไรก็ตาม (Noncontingent success group) โดยการเฉลยว่าตอบถูกทุกครั้งไม่ว่าเขาจะตอบถูกหรือผิดก็ตาม และกลุ่มสุดท้ายเป็นการจัดสภาพการณ์ให้ประสบความสำเร็จเสมอไม่ว่าจะตอบอย่างไรก็ตาม (Noncontingent failure group)

รูปแบบการวัดการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้

เนื่องจากเราไม่สามารถวัดการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ได้โดยตรง ทำนองเดียวกับการที่เราไม่สามารถวัดสติปัญญาของมนุษย์ได้โดยตรงเช่นกัน แต่เราสามารถประเมินความมากน้อยของสติปัญญาที่ส่งผลให้เกิดผลในด้านต่าง ๆ ได้ เช่น การประเมินความสามารถเชิงตรรก ความสามารถทางคณิตศาสตร์และความสามารถทางภาษา เป็นต้น ดังนั้นการวัดผลของการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้หลังจากการจัดสภาพการณ์ต่าง ๆ แล้วนั้นในการทำงานช่วงที่สองมักจะวัดผลที่เกิดขึ้นในรูปของตัวแปร ๓ แบบ คือ

๑. จำนวนรอบที่สามารถหกลูกหิน หรือจำนวนคำที่สามารถสร้างขึ้นได้
๒. จำนวนรอบที่ไม่สามารถหกลูกหิน หรือไม่สามารถสร้างคำได้
๓. ระยะเวลาเฉลี่ยที่ใช้ในการหกลูกหินหรือการสร้างคำ

โดยถือว่าการวัดในแบบแรกนั้นเป็นนิยามปฏิบัติการของความค้อยทางปัญญา ส่วนในแบบที่ ๒ และ ๓ นั้น เป็นนิยามปฏิบัติการของความค้อยทางแรงจูงใจ (มิลเลอร์และนอร์แมน ๑๙๗๔ : ๔๕)

จากผลการวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยต่าง ๆ เพื่อวางรูปแบบของการทดลองเพื่อต้องการชี้ให้เห็นการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับความค้อยทางปัญญาเป็นสำคัญ โดยการจัดสภาพการณ์ในรูปแบบของการทดลองใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิมที่มีผู้ทำการทดลองมาแล้วในอดีต ทั้งนี้เพื่อต้องการศึกษาข้อมูลและผลที่จะเกิดขึ้นจากการจัดสภาพการณ์ในรูปแบบใหม่นี้ว่ามีความสอดคล้องกับผลในอดีตมากน้อยเพียงไร และเพื่อเป็นแนวทางในการจัดรูปแบบของกลุ่มการทดลองที่น่าสนใจในอนาคตอีกด้วย ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เสนอรูปแบบการจัดกลุ่มการทดลองเป็น ๔ กลุ่ม โดยในช่วงแรกของการทดลองกลุ่มต่าง ๆ จะมีประสบการณ์ดังนี้

๑. กลุ่มประสบความสำเร็จเมื่อตอบถูก (Contingent success group)
๒. กลุ่มประสบความสำเร็จล้มเหลวเสมอไม่ว่าจะตอบอย่างไรก็ตาม (Noncontingent failure group)
๓. กลุ่มประสบความสำเร็จเสมอไม่ว่าจะตอบอย่างไรก็ตาม (Noncontingent success group)

๔. กลุ่มควบคุมไม่ได้รับการเฉลยผลเลย (Control group)

ส่วนประเภทของงานที่ใช้ในการทดลอง ผู้วิจัยได้เลือกงานสำหรับช่วงแรกของการทดลอง โดยใช้แบบทดสอบสมมุติฐานของลีไวน์ (Levine-discrimination hypothesis testing) และงานในช่วงหลังของการทดลองเป็นแบบทดสอบโปรแกรมสซีชแมทริซิส (Progressive Matrices) ซึ่งมีรายละเอียดดังที่ได้แสดงไว้ในตารางที่ ๔

ตารางที่ ๔ รูปแบบของการวิจัยครั้งนี้

กลุ่มการทดลอง	งานในช่วงแรกของการทดลองโดยใช้แบบทดสอบสมมุติฐานของลีไวน์	งานในช่วงกลางของการทดลองโดยการให้ประเมินความมั่นใจในการทำงานช่วงต่อไป	งานในช่วงหลังของการทดลองโดยใช้แบบทดสอบโปรแกรมสซีชแมทริซิส
๑. กลุ่มที่ประสบความสำเร็จเมื่อตอบถูก (Contingent success group)	การเฉลยตามคำตอบที่เป็นจริงตามเกณฑ์กำหนด	ให้ประเมินค่าตัวเลข	การวัดจำนวนข้อที่
๒. กลุ่มที่ประสบความสำเร็จล้มเหลวเสมอไม่ว่าจะตอบอย่างไรก็ตาม (Noncontingent failure group)	การเฉลยว่าเป็นคำตอบที่ผิดทุกครั้งที่ไม่ว่าจะตอบอย่างไรก็ตาม	โดยทำเครื่องหมาย ☐ ล้อมรอบตัวเลขเพียงตัว	ตอบถูกจากการทำแบบ
๓. กลุ่มที่ประสบความสำเร็จเสมอไม่ว่าจะตอบอย่างไรก็ตาม (Noncontingent success group)	การเฉลยว่าเป็นคำตอบที่ถูกทุกครั้งไม่ว่าจะตอบอย่างไรก็ตาม	เดี่ยวตั้งแต่ ๐ - ๑๐	ทดสอบโปรแกรมสซีช
๔. กลุ่มควบคุม (Control group)	ไม่ได้รับการเฉลยใด ๆ	โดยถือว่ามีช่วงความห่างของตัวเลขเท่ากัน	แมทริซิส

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาว่าการจัดสภาพการณ์โดยการเฉลยตามความจริงว่าถูกหรือผิด ผิดเสมอไม่ว่าจะตอบอย่างไรก็ตาม ถูกเสมอไม่ว่าจะตอบอย่างไรก็ตาม และการไม่เฉลยคำตอบ จะมีผลทำให้กลุ่มที่ได้รับการเฉลยว่าผิด เสมอไม่ว่าจะตอบอย่างไรก็ตามมีความมั่นใจว่าจะทำงานในช่วงหลังของการทดลองแตกต่างจากกลุ่มอื่นหรือไม่ และแตกต่างอย่างไร

๒. เพื่อศึกษาว่าการจัดสภาพการณ์โดยการเฉลยตามความจริงว่าถูกหรือผิด ผิดเสมอไม่ว่าจะตอบอย่างไรก็ตาม ถูกเสมอไม่ว่าจะตอบอย่างไรก็ตาม และการไม่เฉลยคำตอบ จะมีผลทำให้กลุ่มที่ได้รับการเฉลยว่าผิด เสมอไม่ว่าจะตอบอย่างไรก็ตามได้คะแนนแบบทดสอบโปรเกรสซีฟแมทริคีสแตกต่างจากกลุ่มอื่นหรือไม่ และแตกต่างอย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

๑. การวิจัยครั้งนี้ต้องการศึกษาเพียง เฉพาะผลที่เกิดจากงานที่ใช้ปัญญาทั้งในการฝึกช่วงแรกและในการทดสอบการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ในสภาพการณ์โดยการเฉลยตามความจริงว่าถูกหรือผิด/ ผิด เสมอไม่ว่าจะตอบอย่างไรก็ตาม/ ถูก เสมอไม่ว่าจะตอบอย่างไรก็ตาม และการไม่เฉลยคำตอบ

๒. การวิจัยครั้งนี้ควบคุมแรงจูงใจภายนอกโดยบอกว่า การทำแบบทดสอบในช่วงหลังของการทดลอง เป็นงานสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งของคะแนน เก็บในวิชาจิตวิทยาทั่วไปของแต่ละคนด้วย

๓. การวิจัยครั้งนี้ไม่ได้ศึกษาความด้อยด้านอารมณ์ (Emotional deficit)

๑. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักศึกษาหญิงชั้นปีที่ ๑ ระดับปริญญาตรี

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน จำนวน ๔๐ คน แบ่งเป็น ๔ กลุ่ม กลุ่มละ ๒๐ คน ตามตัวแปรอิสระที่ศึกษา การเลือกใช้นักศึกษาหญิงในระดับมหาวิทยาลัยนี้มีเหตุผลหลักสองประการ คือ ประการแรก การวิจัยในต่างประเทศพบผลว่า การกระตุ้นให้เกิดการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ สามารถกระตุ้นในเพศหญิงได้ง่ายกว่าในเพศชายดังกล่าวแล้วในหัวข้อความแตกต่าง

ระหว่างบุคคลด้านเพศ ประการที่สอง การกระตุ้นให้นักศึกษามหาวิทยาลัยเกิดการช่วยตนเอง ไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ในสถานการณ์ทดลอง เมื่อเสร็จการทดลองแล้วผู้วิจัยสามารถอธิบายความจริง (Debrief) ให้ฟัง ซึ่งจะขจัดผลทางลบที่อาจติดตัวนักศึกษาไปหลังการทดลองได้ง่าย และแน่นอนกว่าที่จะทำในกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุน้อยกว่านี้ตามที่อบรามสันและคณะ (๑๙๗๔ : ๕๔) ได้เสนอไว้

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (รายละเอียดเสนอในบทที่ ๒)

๒.๑ แบบทดสอบสมมุติฐานของสิไวน์ ดังเช่นที่ใช้ในงานวิจัยของฮิโรโตและซีลิกแมน (Hiroto & Seligman 1975 : 311 - 327) งานวิจัยของไคลน์และคณะ (Klein, Fencil, Morse & Seligman 1976 : 508 - 516) เป็นต้น

๒.๑.๑ แบบทดสอบสมมุติฐานของสิไวน์ชนิด ๕ มิติ

๒.๑.๒ แบบทดสอบสมมุติฐานของสิไวน์ชนิด ๔ มิติ

๒.๒ แบบทดสอบโปร์ เกรสซีพแมทริซีส เป็นการเรียนรู้โน้ตค้นในการแก้ปัญหาอย่างหนึ่ง ซึ่งมีใช้ในการวิจัยของโรทและดูบอล (๑๙๗๕ : ๖๔๐ - ๖๔๑)

๒.๓ บัตรตอบระดับความมั่นใจในการทำงานช่วงหลังของการทดลอง

๒.๔ กระดาษคำตอบแบบทดสอบโปร์ เกรสซีพแมทริซีส

๒.๕ นาฬิกาจับเวลา

๓. ตัวแปรที่ศึกษา

๓.๑ ตัวแปรอิสระ (Independent variables) คือ การจัดสภาพการณ์ที่แตกต่างกันของกลุ่มต่าง ๆ ในช่วงแรกของการทดลองประกอบด้วย

๓.๑.๑ การจัดสภาพการณ์ให้ประสบความสำเร็จเมื่อตอบถูก โดยการเฉลยว่าถูกหรือผิดตามความเป็นจริง

๓.๑.๒ การจัดสภาพการณ์ให้ประสบความสำเร็จล้มเหลว เสมอไม่ว่าจะตอบอย่างไรก็ตาม โดยการเฉลยว่าผิดทุกครั้งที่ตอบ

๓.๑.๓ การจัดสภาพการณ์ให้ประสบความสำเร็จ เสมอไม่ว่าจะตอบอย่างไรก็ตาม โดยการเฉลยว่าถูกทุกครั้งที่ตอบ

๓.๑.๔ การจัดสภาพการณ์ควบคุม โดยการไม่เฉลยคำตอบ

๓.๒ ตัวแปรตาม

๓.๒.๑ คะแนนความมั่นใจในการทำงานภายหลัง

๓.๒.๒ คะแนนจากแบบทดสอบโป้ปร เกรสซิฟแมทรีซีลดับมาตรฐานชุด D และ E

ข้อจำกัดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการทดลอง เฉพาะในนักศึกษาหญิงระดับมหาวิทยาลัย ชั้นปีที่ ๑ เท่านั้น การแผ่ขยายผลการวิจัย เรื่องนี้กับคนไทยกลุ่มอื่น เช่น เพศชาย ผู้ใหญ่วัยทำงานแล้ว คนชรา หรือ กลุ่มเด็กยังไม่อาจสรุปผลครอบคลุมได้

ความหมายของคำที่ใช้

๑. การช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ หมายถึง สภาวะที่บุคคลคาดหวังว่า ผลกรรมทางบวกที่น่าปรารถนา ซึ่งในที่นี้คือคะแนนจากแบบทดสอบโป้ปร เกรสซิฟแมทรีซีลดับมาตรฐานชุด D และ E มีความน่าจะเป็นในการเกิดขึ้นน้อย โดยที่บุคคลรับรู้ว่าการที่จะได้คะแนนสูงนั้น เป็นอิสระจากการตอบให้ถูกของตนและตนไม่สามารถควบคุมได้ สภาวะนี้จะทำให้ความสามารถในการเรียนรู้ที่จะตอบแบบทดสอบโป้ปร เกรสซิฟแมทรีซีลดับมาตรฐานชุด D และ E ต่ำลง

๒. ความมั่นใจในการทำงานภายหลัง หมายถึง การที่นักศึกษาประเมินว่าตนเองจะทำคะแนนในช่วงหลังของการทดลองได้มากหรือน้อย ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยขอให้นักศึกษาประเมินโดยระบุเป็นตัวเลขนีฬิสัยจาก ๐ - ๑๐ และขอให้นักศึกษาถือว่าค่าความห่างของตัวเลขแต่ละช่วงมีค่าเท่ากัน

๓. นักศึกษา หมายถึง นักศึกษาหญิงที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๒๖ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน

๔. ผลงานในภายหลัง หมายถึง คะแนนที่นักศึกษาตอบแบบทดสอบโปรเกรสซีฟแมทริชี่สถูก มีพิสัยระหว่าง ๐ - ๒๔

๕. แบบทดสอบโปรเกรสซีฟแมทริชี่ส หมายถึง แบบทดสอบเฉพาะชุด D และ E ของแบบทดสอบโปรเกรสซีฟแมทริชี่สฉบับมาตรฐาน จำนวนชุดละ ๑๒ ข้อ รวมทั้งหมด ๒๔ ข้อ ของราเวน (Raven Standard Progressive Matrices 1960)

สมมติฐานในการวิจัย

๑. กลุ่มที่ประสบความสำเร็จเมื่อตอบถูก กลุ่มที่ประสบความสำเร็จ เสมอไม่ว่าจะตอบอย่างไรก็ตามและกลุ่มควบคุม มีความมั่นใจว่าจะทำงานภายหลังของการทดลองได้สูงกว่ากลุ่มที่ประสบความสำเร็จล้มเหลว เสมอไม่ว่าจะตอบอย่างไรก็ตาม

๒. กลุ่มที่ประสบความสำเร็จเมื่อตอบถูก กลุ่มที่ประสบความสำเร็จ เสมอไม่ว่าจะตอบอย่างไรก็ตามและกลุ่มควบคุม จะได้คะแนนแบบทดสอบโปรเกรสซีฟแมทริชี่สสูงกว่ากลุ่มที่ประสบความสำเร็จล้มเหลว เสมอไม่ว่าจะตอบอย่างไรก็ตาม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. เพื่อเป็นแนวคิดพื้นฐานในการนำไปใช้ในการปรับปรุงสภาพการณ์จัดการเรียนการสอนที่เป็นจริงในสังคมไทย แก่เยาวชน นักเรียน นิสิต นักศึกษา เพื่อป้องกันการเกิดการช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้ในทางการศึกษา

๒. ทำให้ทราบว่า การช่วยตนเองไม่ได้ที่เกิดจากการเรียนรู้เกิดขึ้นกับนักศึกษาหญิง ชั้นปีที่ ๑ ของไทยได้หรือไม่

๓. เพื่อเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการเกี่ยวกับการเรียนรู้ในอีกแง่มุมหนึ่ง